

ISSN 2738-0343

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ

ОРГАНА

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ И

БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ

ИНФОРМАТИВНИ

БИЛТЕН

БРОЈ 3

2026

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 160.000 прописа и преко пола милиона скенираних страна службених гласила, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
<https://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
<http://biblis.uzzpro.gov.rs>

Дигитална библиотека налази се на адреси:
<https://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

Управа за заједничке послове републичких органа

Немањина бр. 22–26

Београд

Телефон: 3616-296; 363-1620; лок. 1620

biblioteka@uzzpro.gov.rs

САДРЖАЈ

1. Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
2. Списак претплата на службена гласила и часописе за потребе библиотеке Управе у 2026. години
3. Преглед садржаја нових бројева часописа
4. Преглед старих публикација
5. Преглед допуњених наслова у Дигиталној библиотеци
6. Преглед нових књига
7. Листа најчитанијих књига

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА
БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Летонији, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Стокхолму, Јелене Чукић Матић, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Летонији, Милене Митић, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Ирској, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Лондону, Александре Јоксимовић, Службени гласник Републике Србије бр. 23/2026

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Ирској, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Лондону, Горана Алексића, Службени гласник Републике Србије бр. 23/2026

Уредба о начину утврђивања и оцењивања усаглашености система менаџмента, процеса производње и израђеног наоружања и војне опреме, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Уредба о утврђивању Програма подстицаја за спровођење мера и активности неопходних за јачање толеранције према мигрантима и капацитета јединица локалне самоуправе у Републици Србији на чијим територијама бораве мигранти, за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Уредба о изменама Уредбе о цени обрасца путних исправа и визе и трошковима достављања пасоша преко дипломатског или конзуларног представништва Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Уредба о измени и допуни Уредбе о оснивању завода за извршење кривичних санкција у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Уредба о изменама и допунама Уредбе о пријему у професионалну војну службу, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о изменама и допунама Уредбе о стањима у служби професионалних војних лица и о унапређивању официра и подофицира, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о изменама и допунама Уредбе о звањима у Управи за извршење кривичних санкција, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о измени и допуни Уредбе о методологији израде докумената јавних политика, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о измени и допунама Уредбе о анализи ефеката прописа, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о допуни Уредбе о методологији израде докумената јавних политика, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Уредба о допуни Уредбе о анализи ефеката прописа, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Одлука о измени Одлуке о образовању Комисије за прикупљање чињеница о статусу новорођене деце за коју се сумња да су нестала из породиштва у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Одлука о констатовању избора чланова Високог савета судства, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Одлука о поступку по примедбама (Комисије за ревизију, верификацију и контролу тачности и ажурирања бирачког списка), Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Одлука о издавању овлашћења и акредитација посматрачима, Службени гласник Републике Србије бр. 25/2026

Одлука о изменама и допунама Одлуке о оснивању Координационог система за процес приступања Републике Србије Европској унији, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Одлука о изменама и допуни Одлуке о одређивању великих техничких система од значаја за одбрану, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Дејана Закића, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Сажетак Редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2025. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 25/2026

Редован Годишњи извештај Заштитника грађана за 2025. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 29/2026

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Споразум о сарадњи између Владе Републике Србије и Владе Републике Хрватске о одржавању и реконструкцији друмских мостова на државној граници, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 2/2026

Меморандум о сарадњи између Дипломатске академије Министарства спољних послова Републике Србије и Академије за јавну управу при

председнику Републике Казахстан, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 2/2026

Меморандум о разумевању између Министарства спољних послова Републике Србије и Министарства спољних послова и међународне сарадње Републике Малави о политичким консултацијама, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 2/2026

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о додели средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице за финансирање и суфинансирање програма и пројеката очувања и неговања мултикултуралности и међунационалне толеранције у АП Војводини у 2026. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 11/2026

Правилник о додели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице органима и организацијама у чијем раду су у службеној употреби и језици и писма националних мањина националних заједница у 2026. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 11/2026

Правилник о додели средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице за унапређивање положаја националних мањина – националних заједница у Аутономној Покрајини Војводини у 2026. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 11/2026

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о ванредној интервентној мери подршке произвођачима млека у праху за испоруку млека у праху произвођачима кондиторских производа, односно сладоледа, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Уредба о утврђивању Програма подршке унапређењу развоја изразито недовољно развијених општина (јединице локалне самоуправе из четврте групе) за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Уредба о изменама Уредбе о утврђивању Програма подршке развоју старих и уметничких заната и послова домаће радиности у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Уредба о издавању доплатне поштанске марке „КРОВ 2026”, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Уредба о утврђивању Годишњег програма мониторинга статуса вода за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 22/2026

Уредба о утврђивању Програма управљања водама у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Уредба о утврђивању Програма финансирања активности и мера унапређења енергетске ефикасности у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о категоријама вертикалних споразума изузетих од забране рестриктивних споразума, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о категоријама споразума о трансферу технологије изузетих од забране рестриктивних споразума, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о категоријама споразума у сектору железничког и друмског саобраћаја изузетих од забране рестриктивних споразума, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о категоријама вертикалних споразума у сектору моторних возила изузетих од забране рестриктивних споразума, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о измени Уредбе о ограничењу висине цена деривата нафте, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о проглашењу специјалног резервата природе „Босутске шуме”, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Уредба о изменама Уредбе о ограничењу висине цена деривата нафте, Службени гласник Републике Србије бр. 28/2026

Уредба о изменама и допунама Уредбе о утврђивању Програма за подстицај развоја прерађивачких капацитета у области производње вина, пива и јаких алкохолних пића од 100% домаће сировине у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 28/2026

Уредба о Ценовнику одстрела ловостајем заштићених врста дивљачи за ловну 2026/2027. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Одлука о износима просечних пондерисаних малопродајних цена и минималних акциза на дуванске производе, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Одлука о привременој забрани извоза нафте и нафтних деривата, Службени гласник Републике Србије бр. 22/2026

Одлука о привременом смањењу износа акциза на деривате нафте из члана 9. став 1. тач. 1), 2) и 3) Закона о акцизама, Службени гласник Републике Србије бр. 23/2026

Одлука о измени Одлуке о привременој забрани извоза нафте и нафтних деривата, Службени гласник Републике Србије бр. 23/2026

Одлука о утврђивању пољопривредних производа из сектора у којима је обавезно закључење уговора између пољопривредног произвођача и

прерађивача или откупљивача, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Одлука о изменама Одлуке о управљању ризицима банке, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Одлука о измени Одлуке о условима и начину обављања мењачких послова, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Одлука о распореду и коришћењу средстава за подршку развоју пословне инфраструктуре у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 25/2026

Одлука о измени Одлуке о привременој забрани извоза нафте и нафтних деривата, Службени гласник Републике Србије бр. 26/2026

Одлука о изменама Одлуке о условима и начину за смањење царинских дажбина на одређену робу, односно за изузимање одређене робе од плаћања царинских дажбина у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Одлука о образовању Међуресорне радне групе за реформу јавних финансија ради остваривања циљева „зелене агенде”, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Одлука о измени Одлуке о образовању Координационог тела за развој Централног информационог система за спровођење поступка обједињене процедуре електронским путем (ЦЕОП), Е-простора и електронске књиге инспекције, електронског грађевинског дневника и електронске грађевинске књиге, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Одлука о изменама Одлуке о управљању ризиком ликвидности банке, Службени гласник Републике Србије бр. 29/2026

Одлука о измени и допуни Одлуке о висини посебне накнаде за употребу јавног пута, његовог дела и путног објекта (путарина), Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Правилник о аутоматским мерилима нивоа течности, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о декларисању, означавању и рекламирању хране, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Правилник о измени Правилника о Регистру хемикалија, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Правилник о начину рада техничке комисије за оцену студије о процени утицаја пројекта на животну средину, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Правилник о измени Правилника о садржини и начину вршења техничког прегледа објекта, саставу комисије, садржини предлога комисије о утврђивању подобности објекта за употребу, осматрању тла и објекта у току грађења и употребе и минималним гарантним роковима за поједине врсте објеката, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Правилник о спровођењу поступка по захтевима за ослобађање од обавезе плаћања таксе за јавни медијски сервис, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Правилник о поступку јавног увида, јавне презентације и расправе и израде извештаја о спроведеној јавној расправи о студији о процени утицаја пројекта на животну средину, Службени гласник Републике Србије бр. 26/2026

Правилник о туристичкој сигнализацији, Службени гласник Републике Србије бр. 26/2026

Правилник о допунама Правилника о пружању услуга земаљског опслуживања на аеродромима, Службени гласник Републике Србије бр. 26/2026

Правилник о измени Правилника о начину остваривања права на основне подстицаје у биљној производњи и обрасцу захтева за остваривање тих подстицаја, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Правилник о подацима о броду и отпаду који се предају надлежном органу државе луке, Службени гласник Републике Србије бр. 29/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима и начину вођења рачуна за уплату јавних прихода и распоред средстава са тих рачуна, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Правилник о допунама Правилника о стандардном класификационом оквиру и Контном плану за буџетски систем, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о порезу на додату вредност, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о електронском фактурисању, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о пореској пријави на годишњи порез на доходак грађана, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о подношењу пореске пријаве електронским путем, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Правилник о утврђивању усклађених износа оствареног укупног месечног прихода домаћинства, као услова за стицање статуса енергетски угроженог купца, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Правилник о садржини и начину спровођења Годишњег програма мониторинга квалитета деривата нафте и биогорива за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Наредба о забрани сакупљања појединих заштићених врста дивље флоре и фауне у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 26/2026

Наредба о времену отворености аеродрома за одвијање ваздушног саобраћаја, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Закључак Владе Републике Србије о усвајању Програма финансијске подршке, мера и активности у области очувања и јачања односа Републике Србије и дијаспоре кроз организацију кампова за младе из дијаспоре и региона у 2026. години, Службени гласник Републике Србије бр. 20/2026

Програм остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2040. године са пројекцијама до 2050. године, за период од 2026. до 2028. године, Службени гласник Републике Србије бр. 25/2026

Акциони план за 2026. годину за спровођење програма развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2024–2028. године, Службени гласник Републике Србије бр. 22/2026

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Споразум између Владе Републике Србије и Владе Републике Азербејџан о сарадњи у области безбедности хране, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 2/2026

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о поступку избора, критеријумима за избор у реализацији пројеката које финансира Управа за капитална улагања Аутономне Покрајине Војводине у 2026. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 16/2026

Правилник за доделу средстава за суфинансирање трошкова набавке прикључне механизације, машина и опреме за органску производњу на територији АП Војводине у 2026. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 16/2026

Правилник о буџетском рачуноводству и рачуноводственим политикама главне књиге трезора Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 16/2026

Службени лист Града Београда

Програм коришћења средстава Буџетског фонда за заштиту животне средине Града Београда за 2026. годину, Службени лист Града Београда бр. 11/2026

Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за Град Београд за 2026. годину, Службени лист Града Београда бр. 13/2026

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о номиналним износима и начину усклађивања цензуса за остваривање права на дечији додатак и висини и начину усклађивања износа дечијег додатка, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Одлука о изменама и допунама Одлуке о највишим ценама лекова за употребу у хуманој медицини чији је режим издавања на рецепт, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Одлука о измени Одлуке о висини трошкова издавања картице здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Одлука о износу средстава која се преносе филијали за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 25/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима, садржају документације и начину одобрења измене или допуне дозволе за стављање лека у промет, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Правилник о уговарању здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања са даваоцима здравствених услуга за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о утврђивању цена здравствених услуга на примарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о ценама лабораторијских здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Правилник о изменама и допунама Правилника о радним местима, односно пословима на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, Службени гласник Републике Србије бр. 25/2026

Правилник о изменама Правилника о козметичким производима, Службени гласник Републике Србије бр. 25/2026

Правилник о измени и допуни Правилника о ближим условима за обављање здравствене делатности у здравственим установама и другим облицима здравствене службе, Службени гласник Републике Србије бр. 26/2026

Правилник о допунама Правилника о Номенклатури лабораторијских здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Правилник о условима, поступку и начину за повраћај више плаћеног доприноса за обавезно социјално осигурање и престанку обавезе плаћања доприноса по основу уговорене накнаде у току текуће године, Службени гласник Републике Србије бр. 29/2026

Правилник о измени и допуни Правилника о условима и начину упућивања осигураних лица на лечење у иностранство, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Правилник о управљању медицинским отпадом, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Решење о одређивању износа месечне новчане накнаде (посебни додатак) за рехабилитовано лице, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Закључак Владе о препоруци послодавцима у Републици Србији да омогуће запосленима који су припадници исламске заједнице да не раде на други дан Рамазанског бајрама, Службени гласник Републике Србије бр. 26/2026

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о подстицајима инвеститору да у Републици Србији производи аудиовизуелно дело, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијског програма основних академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије на Академији за националну безбедност, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијског програма мастер академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије на Академији за националну безбедност, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Одлука о утврђивању Годишњег плана образовања одраслих у Републици Србији за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 22/2026

Одлука о суфинансирању припреме и/или набавке нискотиражних уџбеника које издаје центар за нискотиражне уџбенике за школску 2026/2027. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних академских студија криминалистике, форензичког инжењерства, информатике и рачунарства и студијског програма основних струковних студија Криминалистике који се финансирају из буџета на Криминалистичко-полицијском универзитету за школску 2026/2027. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 27/2026

Решења о додели националног спортског признања, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 21/2026

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Меморандум о разумевању између Министарства информисања и телекомуникација Републике Србије и Агенције за развој медија Републике Азербејџан о сарадњи у области медија и комуникација, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 2/2026

Меморандум о разумевању између Министарства спорта Републике Србије и Министарства омладине и спорта Републике Азербејџан у области спорта, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 2/2026

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о додели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу, националне мањине – националне заједнице за финансирање и суфинансирање реконструкције, адаптације, санације, инвестиционо и текуће одржавање објеката установа основног, средњег образовања и васпитања, ученичког стандарда и предшколских установа и за финансирање и суфинансирање изградње објеката средњег образовања и васпитања на територији Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 14/2026

Правилник о додели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу, националне мањине – националне заједнице за финансирање и суфинансирање активности везаних за унапређење безбедности објеката установа основног и средњег образовања и васпитања на територији Аутономне Покрајине Војводине – извођење радова, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 14/2026

Правилник о додели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу, националне мањине – националне заједнице за финансирање и суфинансирање активности везаних за унапређење безбедности објеката установа основног и средњег образовања и васпитања на територији Аутономне Покрајине Војводине – набавка опреме у 2026. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 14/2026

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Коефицијент за израчунавање висине месечне закупнине за коришћење станова, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Индекси потрошачких цена за фебруар 2026. године, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом, за јануар 2026. године, Службени гласник Републике Србије бр. 30/2026

Износ месечне основице доприноса за обавезно здравствено осигурање лица за која се средства за уплату доприноса обезбеђују у буџету Републике Србије за 2026. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 24/2026

Службени лист Града Београда

Показатељ промене потрошачких цена у фебруару 2026. године, Службени лист Града Београда бр. 13/2026

2

**СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И
ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2026.
ГОДИНИ**

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	КОРАЦИ: часопис за књижевност, уметност и културу
2.	ЛЕГЕ АРТИС: прописи у пракси

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН СУДСКЕ ПРАКСЕ ПРИВРЕДНИХ СУДОВА
2.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

НОВИНЕ

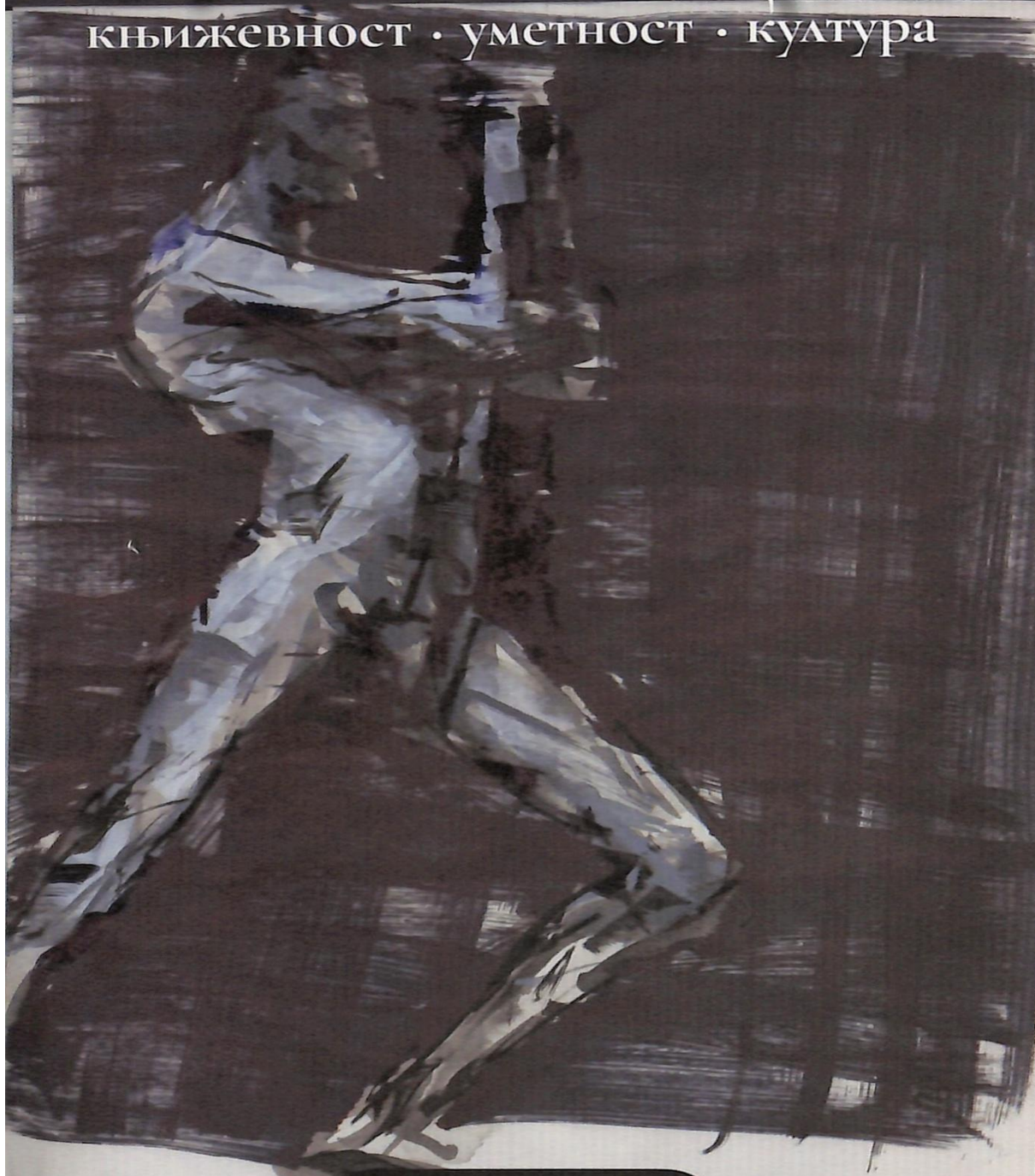
1.	ДНЕВНА ШТАМПА
----	---------------

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

КОРАЦИ

књижевност • уметност • култура

1 ▶ 3
2026

60

година
часописа
Кораци

САДРЖАЈ

Шездесет година корачања

МЕЂУ ЈАВОМ И МЕД СНОМ

Слободан Шнајдер: <i>Небесник</i>	7
Ана Ристовић: <i>Доћи ће инвеститори</i>	11
Даница Вукићевић: <i>Две њриче</i>	16
Небојша Гајтановић: <i>Пошреба дугности</i>	18
Стојан Богдановић: <i>Приче о шумачу</i>	22
Милена Станојевић: <i>Quo vadis Domine</i>	32
Микица Илић: <i>У најној мисији</i>	38
Стефан Младеновић: <i>Град се удаљио од људи</i>	43

ОСТАВШТИНА

Бошко Ломовић: <i>Амнезија</i>	47
--------------------------------------	----

СТАВ

Франко Морети: <i>Претпоставке о светској књижевности</i> (превео са енглеског Алекса Николић)	65
---	----

МЕРИДИЈАНИ И ПАРАЛЕЛЕ

Абдулах Насер: <i>Крајке њриче</i> (превео са арапског Мирослав Б. Митровић)	83
Џејмс Хилтон: <i>Збојом, јосјодине Чийсе</i> (превела са енглеског Мина Кокеза)	86
Андре Волф: <i>Докторова сањарења</i> (превела са француског Добрила Бошњаковић)	94
Владимир Личутин: <i>Миюви и лејенде</i> (превео са руског Милијан Симић)	98

ОКУЛАР

Миливој Ненин: <i>Милан Савић и Лаза Костић</i>	105
Ксенија Катанић: <i>Сијрала сијријалних расјоложења</i>	112

ТЕРАЗИЈЕ

- Витомир Јовановић: *Из Русије, с љубављу, ниоџкуда, с љубављу* (Ђорђе Матић, *Нивоџкуда с љубављу*, Космос издаваштво, Београд – Нова књига, Подгорица, 2022) 125
- Саша Скалушевић Скала: *Сви џи дивни зачини за књижевна дела* (Предраг Милојевић, *Рецеџи за селско месо*, Пресинг, Младеновац, 2025) 131
- Ранко Павловић: *Свијеџ сновиђења сџварниџи од сџварносџи* (Саша Радоњић, *Краџка џеориџа свеџа*, Соларис, Нови Сад, 2025) 135
- Жељка Аврић: *Да не буде да џи нисам реко* (Бранислав Зубовић, *Ни за жоџу*, Граматик, Београд – Јавна библиотека „Данило Киш” Врбас, 2025) 139
- Славица Перовић: *Приџџомљени Хронос* (Јованка Вукановић, *Нишџа не сџиџе на вриџе*, Оугоборос, Подгорица, 2024) 144
- Слађана Миленковић: *Херменеџџичка џуџовања духа и џоџџике* (Милан Громовић, *Раџке очи срџске књижевносџи: средњовековна есџџџика у срџској књижевносџи XIX и XX века*, Академска књига, Нови Сад, 2025) 149
- Миња З. Томић: *Живи џласови мрџвих* (Жарко Миленковић, Иван В. Лалић: *џиџања џесничке џрадиџије*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево, 2024) 154
- Јованка Вукановић: *Темел, ориџџир и свједочансџво вјековима уџрожаване џоезије* (Александар Б. Лаковић, *Исџориџа срџске џоезије Косова и Меџохије 1951–2022*, Дом културе Грачаница, Грачаница, 2024) 161

ПАЛЕТА

- Александра Димитријевић: *Црџеџ као џемелъ ликовноџ језика* 167

КОРАЧАЛИ СУ 171

Медијско право кроз судску праксу

- ▶ Најчешћи облици неправилности у јавним набавкама
- ▶ Границе испитивања побијаног решења по жалби у управном поступку и измена побијаног решења у корист или на штету жалиоца
- ▶ Дозвољеност употребе видео-надзора кроз праксу Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности
- ▶ Време проведено у радном односу као основ за остваривање права на увећање зараде по основу „минулог рада“
- ▶ Адреса седишта и достављање привредном друштву према Закону о привредним друштвима
- ▶ Ризици од финансијских превара у играма на срећу
- ▶ Организација и могућности унапређења јавног здравља у Републици Србији

У овом броју...

ГРАЂАНСКО ПРАВО

- 4 Медијско право кроз судску праксу

ЈАВНЕ НАБАВКЕ И БУЏЕТИ

- 28 Најчешћи облици неправилности у јавним набавкама

РАДНО ПРАВО

- 34 Време проведено у радном односу као основ за остваривање права на увећање зараде по основу „минулог рада”

УПРАВНО ПРАВО

- 42 Границе испитивања побијаног решења по жалби у управном поступку и измена побијаног решења у корист или на штету жалиоца

ПРИВРЕДНО ПРАВО

- 47 Адреса седишта и достављање привредном друштву према Закону о привредним друштвима
- 55 Ризици од финансијских превара у играма на срећу

УНАКРСНИ ПОГЛЕД

- 68 Организација и могућности унапређења јавног здравља у Републици Србији
- 74 Дозвољеност употребе видео-надзора кроз праксу Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности

РУБРИКЕ

- 86 Портал читалаца
- 90 Поводом Међународног дана поезије
- 103 Кад језик пресуди: Форензичко-лингвистички поглед на језик реклама
- 113 Преглед прописа донетих између два броја
- 116 Календар важења правних аката

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посредни књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектуру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа, а део фонда дигитализован је и доступан на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За овај број издвајамо:

1. **Наснова Закона о условној осуди са побудама: Београд, 1906.**
2. **Др Видан О. Благојевић: Неколико напомена по питању грађанске одговорности: Поводом једне судске одлуке: Београд, 1940.**

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

543.281

1075 (1)

ПАСНОВА ЗАКОНА

0

УСЛОВНОЈ ОСУДИ СА ПОБУДАМА

(ПРЕШТАМПАНО ИЗ АРХИВА)

БЕОГРАД

„ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“ — ШТАМПARIЈА АЦЕ М. СТАНОЈЕВИЋА
8. ЧИКА-ЉУБИНА УЛИЦА 8.

1906.

НАСНОВА ЗАКОНА О УСЛОВНОЈ ОСУДИ

Члан 1.

Код осуда на затвор до једне године или на новчану казну суд може наредити под нарочитим олакшавним околностима, истом образложеном пресудом, да се извршење досуђене казне одложи за извесно време, које не сме бити краће од једне ни дуже од пет година.

При овом решавању суд треба нарочито да узме у обзир узраст, ранији живот и владање осуђеног, незнатност извршеног дела, олакшавне околности, под којима је исто извршено, као и то да ли је осуђени пред судом потпуно и искрено признао своје дело и да ли је накнадио повређеноме трошкове и причињену штету, или се бар изјаснио да ће их накнадити.

Одлагање извршења казне може бити условљено накнадом учињене и пресудом утврђене штете, као и плаћањем судских трошкова у року који се има утврдити пресудом, и који не може бити дужи од једне године.

Члан 2.

Ако осуђени на основу члана 1 учини које хотично кривично дело у времену за које је казна одложена и за исто буде осуђен, ма и доцније, на лишење звања, на затвор или на коју тежу казну, сматраће се да је одлагање извршења прве казне прекинуто, и обе ће се казне извршити нескраћене.

Ако је ново кривично дело нехатно извршено, или ако је хотично, али је његов виновник осуђен на блажу казну од лишења звања или затвора, суд ће решити, по процени природе оба кривична дела: хоће ли се одложена казна од-

мах извршити или ће се извршење и даље одложити. Нађе ли суд, да и извршење нове казне треба одложити, истом ће пресудом утврдити и рок томе одлагању.

Буде ли одлагање условљено накнадом штете, па протекне рок одређен за њу, а осуђени исту не плати, одложена ће се казна одмах извршити, осим ако су узрок томе биле околности, које се не могу њему приписати у кривицу. Суд ће моћи у том случају одредити нов рок за плаћање накнаде, а моћи ће досудити одлагање и без ње, ако би стекао уверење да осуђени није у стању да је плати.

Члан 3.

Одлагање извршења казне затвора опозваће се и онда, кад се над осуђеним по члану 1 изрекне нова осуда за дело извршено пре прве пресуде. У томе случају изрећи ће се за обадва кривична дела једна казна према одредби § 69 казненог законика. Исто важи и кад је одложена казна новчана, а суд за друго дело треба да изрече робију.

Ако оба дела повлаче за собом новчану казну, или је прво доносило затвор а друго новчану казну, онда ће суд решити: хоће ли се одложена казна одмах извршити или ће се њено извршење и даље одложити.

Члан 4.

Протече ли време одлагања казне према члану 1, а суд не нареди њено извршење, сматраће се да није ни постојала.

Члан 5.

Неизвршење казне према овом закону не ослобађа од плаћања судских трошкова и досуђене оштете. Оно не утиче ни на дејство споредних казни и неспособности, које престају тек с истеком рока одложене казне.

Члан 6.

Застарелост пресуде по овом закону не тече за време одложеног извршења казне.

Члан 7.

По прочитању пресуде којом је наређено одлагање извршења казне, председник суда ће објаснити осуђеном напред прописане одредбе и опоменуће га на озбиљност дужности које за њега из њих проистичу, нагласив му, да ће

се изречена казна над њим извршити, ако би у одређеном року учинио што противно наређењима овога и других закона.

Члан 8.

Судови ће водити нарочити списак, у који ће се заводити ове пресуде, а пошто ове постану извршне слаће њихове изводе Министарству Правде, где ће се заводити у за то одређену књигу под насловом *Условне Осуде*.

Министар Правде прописаће ближе одредбе о вођењу ових спискова и ове књиге.

Члан 9.

Овај закон ступа на снагу 1 јануара 1907 године. Његове одредбе ће се применити и на кривична дела извршена и раније, у колико дотле нису пресуђена.

ПОБУДЕ ЗА НАСНОВУ ЗАКОНА О УСЛОВНОЈ ОСУДИ.

I.

Крајем XVIII и почетком XIX столећа извршен је велики преображај у казненом законодавству, и то нарочито у казненом систему и у начину извршавања казни. Целокупно Кривично Право постављено је на другу основицу, и успело се у велико, да се нечовечне казне избаце. Место смртне и телесних казна истиче се у казненом систему свих новијих казнених законика казна лишењем слободе.

Али поред свег тог обрта, са кривичним правосуђем, већ прилично времена, нико није задовољан. Са свију страна се чују протести и тражи се реформа. Незадовољство је потекло отуда, што се после оног великог преокрета није и даље пошло правим путем, него се ударило странпутицом, и цело се Кривично Право одвело у Философију и Метафизику. Наука Кривичног Права искључиво се бавила објашњавањем одредаба казног законика. Она се није интересовала за кривца него за кривично дело, не за човека него за појам. С тога су до највеће опширности и до савршенства израђени појмови свих кривичних дела, као и општа битна обележја кривичног дела. Међутим се заборавило да Кривично Право постоји и ради човека и друштва, да казна има за задатак, да штити како правни поредак, тако и животне интересе појединих чланова заједнице. И ако се у последње време увидело, да ово није довољно, т. ј. да се само казном не може с успехом водити борба противу злочина, него да треба тражити његове узроке и њих отклањати, — ипак се није показао жељени успех, ипак се видело да је све то још далеко од правог циља. Криминалитет стално расте, а број повратника и малолетних злочинаца непрестано се увећава.

Сви без разлике, како теоретичари тако и практичари, сложни су у томе, да овако даље не може остати. Сви они једнодушно налазе узрок томе злу у казненом систему данашњих казnenих законика и у начину извршења казне, који имају великих својих мана. Данашњим казnenим системом влада у главном казна лишењем слободе, а ова опет има таквих недостатака, да се њоме никако не може доћи до жељеног циља. Тако исто стоји и са извршивањем казне. Па кад се још има на уму да између органа, који доносе пресуду, и органа, који извршују казну, т. ј. да између пресуде и њеног извршења нема никакве органске везе, онда је појмљиво, што је незадовољство противу правосуђа сваким даном све веће.

Један од најважнијих узрока, зашто се не може да сузбије растење криминалитета, јесте казна *затвора* и то *кратко-времена казна затвора*, које владају казnenим системом. То зна сваки практичар, а то нарочито доказује статистика. Како је у овом погледу у туђинским законодавствима, тако је и у нашем. Ако се само загледа у наш казnenи законик, одмах се види, да је највећи број кривичних дела угрожен казном затвора, и да је према томе она у много већој примени од свих осталих врста казни. Статистички подаци то још боље показују, стога ћу пустити, да цифре говоре. Тако овај преглед показује, у којој су сразмери примењивале разне казне за пет година од 1899—1903.

ПРЕГЛЕД I.

Године	Б Р О Ј О С У Ђ Е Н И Х						Свега
	на смрт	на робију	на заточење	на затвор	на новчану казну	дато родитељима на поправку	
1903	2	438	2	2484	253	17	3196
1902	9	545	1	2568	231	9	3363
1901	7	478	3	2804	242	30	3564
1900	10	442	7	2889	210	23	3581
1899	11	540	23	3485	203	14	4276

Ако се ово у процентима представи, онда се добија овај резултат:

ПРЕГЛЕД II.

Године	О Д 100 О С У Ђ Е Н И Х						Свега
	на смрт	на робију	на заточење	на затвор	на повчану казну	дато родитељи-ма на поправку	
1903	0·06	13·84	0·06	77·82	7·68	0·54	100·00
1902	0·27	16·21	0·03	76·36	6·86	0·27	100·00
1901	0·20	13·41	0·08	78·70	6·79	0·82	100·00
1900	0·28	12·34	0·20	80·68	5·86	0·64	100·00
1899	0·26	12·63	0·54	81·50	4·75	0·32	100·00

Овај преглед доказује, да на сам затвор долази просечно 78% од свих осуда, а заједно са новчаном казном то износи 84%; на све остале казне дакле долази само 16%. Вредно је поменути, да статистика показује, да проценат примене затвора из године у годину све више расте, а проценат робије пада. Тако је н. пр. у 1889 години од 2095 лица осуђено на затвор 1135 а на робију 821, а у 1903 од 3196 дошло је на затвор 2484, а на робију само 438. Све ово јасно доказује (јер би се ова поступност могла утврдити и за остале године), да казна затвора влада нашим казним системом.

Остаје још да се утврди, да код затвора преовлађује *кратковремени затвор*. — Познато је, да је најкраћа казна затвора један дан, а најдужа пет година. У тако пространом обиму судије са разних, иначе оправданих, разлога, о којима ће касније бити речи, поступају благо према кривцима и изричу затвор од неколико дана, недеља или месеци. Статистика и ово најбоље доказује. У 1896 години код свих судова осуђено је:

ПРЕГЛЕД III.

На затвор	у опште	од стотине
Од 4—5 година	11	0·55
„ 3—4 „	2	0·10
„ 2—3 „	22	1·11
„ 1—2 „	138	6·96
до једне године	164	8·28
од 6—11 месеци	208	10·50
„ 1—5 „	588	29·68
„ 16—29 дана	105	5·30
до 15 дана	743	37·52

По главним категоријама кривичних дела осуђено је исте године на затвор :

ПРЕГЛЕД IV.

З а д е л а	од 1—29 дана	од 1—12 месеци	дужи од 1 године	у опште
противу државе	113	109	30	252
противу личности	227	320	125	672
противу имовине .	481	354	178	1013
у служб. дужности	27	13	4	44

и л и о д с т о т и н е

противу државе .	44·84	43·25	11·91	100·00
противу личности	33·78	47·62	18·60	100·00
противу имовине .	47·48	34·95	17·57	100·00
у служб. дужности	61·86	29·55	9·09	100·00

Ови су бројеви и сувише јасни. Они показују, да се од 100 осуђених на затвор 72·50%, што је скоро четири петине, осуђује на затвор до пет месеци, а 37·52% т. ј. скоро две петине, осуђује се на затвор само до *петнајест дана*. Само у осам случајева од сто изриче се већа казна од године дана, јер у 92 случаја долази казна затвора испод једне године. Кад се узме у обзир још и то, да се новчана казна у много случајева, услед немогућности извршења, преобраћа у затвор, онда је проценат кратковременог затвора још већи.

Кад се из свега досад реченога мора узети као утврђено, да наше кривично правосуђе почива на казни затвора и то на кратковременом затвору, онда се отуд, као што лепо вели *фон Лист* (Kriminalpolitische Aufgaben Z. IX 742) одмах има извести овај закључак: *ако та кратковремена казна затвора не ваља, онда нам ништа не вреди ни цело наше данашње кривично правосуђе.*

Мишљења свих криминалиста су данас неподељена у томе, да је кратковремени затвор по себи и нарочито по начину на који се извршава, врло рђав. Да је он одиста рђав види се нарочито отуда, што се њиме не може да оствари ниједан циљ ма које од кривично-правних теорија.

Затвором од неколико дана, недеља па и месеци, не може се постићи *поправљање* осуђеног. Ако је осуђени зло-

чинац из навике, онда је то и сувише кратка казна, да га може поправити. Ако је пак он случајни злочинац или почетник, онда ни према њему не може кратки затвор дејствовати поправљајући, и то из два разлога: или је случајни злочинац честито и непокварено лице, за које је доста и само то, што је дошло пред суд да одговара, — у том случају казна нема шта да поправља; или је кривац почетник, који још није огрезао у злочину, и који се може вратити на прави пут, — то ни њега кратковремени затвор не може поправити — због своје краткоће, и нарочито због начина на који се извршава.

Тако исто се ни други циљ казне: *заstraшавање* не постиже кратким затвором. За случајне злочинце довољна је и истрага, претрес и пресуда, да их заплаши, док је за злочинце из навике врло често затвор згодно место, где они за извесно време радо долазе, да о државном трошку безбрижно живе. Голики затвор такве злочинце никад не може застрашити, те је стога и овај циљ сасвим промашен. Још мање се злочинац из навике може затвором учинити *безопасним*.

Кратковремени затвор не може увек да послужи чак ни као правична одмазда од стране државе за повређени правни поредак, јер се та одмазда може замислити и без издржавања казне. Има случајева, у којима је сам факт осуде и онај срам, који она за собом повлачи, довољан, те да друштво не тражи никакву даљу освету, која би се састојала и у издржавању казне. Овакви се случајеви дешавају, кад је у питању непокварен, частан и осетљив човек.

Ако се сад још погледа на затворе у којима се ове казне издржавају, и на начин, на који се издржавају, онда ће тек њихова бесциљност и бескорисност бити много јаснија.

Затвор већи од шест месеци издржава се у пожаревачком (а у великом броју и у нишком) казненом заводу а до шест месеци, по правилу, код полицијских власти. Сви наши казнени заводи па и пожаревачки, по начину, на који се у њима издржава казна, у свему личе на старе казнене заводе из XVII и XVIII столећа. У њима се затвор издржава *заједнички*, и то у одељењима, која су понекад тако препуњена, да сви немају места ни да легну. И у каквом се друштву ту издржава казна? Ту су заједно и стари и млади осуђењеници, окорели зликовци и случајни преступници. Због великог броја сви живе у таквој нечистоћи, да је непријатно

и завирити у те одаје; надзор је скоро никакав, јер се врши преко чувара, који су крајње неспремни за тај посао, и који у осуђеницима готово гледају своје друштво, ту се ништа не ради, него се само прича, пије се кафа, пуши и пева. Ни млади ни стари не добијају никакву наставу; учитеља у опште и нема, а свештеника виде неколико пута годишње, који своју дужност испуни свега свећењем водике; никаквим се занатима не уче. Једини посао, који понеки од њих ради, јесте рад у башти. Интимност између осуђеника и чувара а нарочито кључара ишла је понекад дотле, да је овај осуђеницима за мали бакшиш допуштао излаз у варош по целу ноћ, па често и сам излазио да с њима пијанчи. На исти начин се издржава затвор и код полицијских власти, само са још мање строгости. И ту су осуђеници сви заједно, па, што је још жалосније, нису често само сви осуђени заједно, него су заједно и са притвореницима, са којима разговарају и којима дају поуке и савете како ће се пред судом бранити.

Из овог и ако кратког али верног описа начина издржавања казне затвора, види се, колико је бесциљна та казна, кад се на овај начин издржава. Она нити поправља нити застрашује. Овакве какве су, кратковремене казне нису само бесциљне и бескорисне, него су и врло штетне. За новодошавше, за случајне преступнике, који су учинили кривично дело из неразмишљености, лакомислености или са многим олакшавним околностима, казнени завод је само школа, из које они изилазе као спремљени злочинци. На њих казна утиче тако, да у њима убија моралну снагу, понижава их у друштву, излаже неповерењу и презрењу, да врло често и врло лако падају понова у злочин, постају повратници и злочинци из навике. Баш се случајни преступници највише и осуђују на кратки затвор, јер суд увиђајући незнатност кривичног дела, или признајући им олакшавне околности и добро владање, сматра да њих треба што блаже казнити, и ту благост манифестује у кратком затвору. Несумњиво је, према свему овоме, да је кратковремени затвор један од највећих узрока поврату, т. ј. узрок сталном растењу криминалитета. Као закључак може се овде још с много више разлога поставити оно исто, што је *фон Лист* рекао за кратковремени затвор у Немачкој, на име, *кратковремени затвор не само*

да је бескорисан, него је и штетан; он више штете наноси правном поретку, него што би му нанела потпуна некажњивост криваца.

Уз ово као највеће зло долази још поступање с малолетним осуђеницима. У том погледу наше је законодавство изостало далеко иза законодавстава свих културнијих народа. Ми немамо ни нарочитих завода за поправку малолетника, ни друштва за њихову заштиту, па чак ни нарочитих казненних завода за њих. Једном речи: наше законодавство за њих није ништа урадило. У нашем казненом законнику налазе се свега два параграфа, који недовољно и непотпуно говоре о њима (у § 55 каже се да ће се деца испод 12 година, кад учине кривично дело, дати родитељима, да их они казне, а у § 56, да ће се деца од 12—16 године дати „где буде одређено да се поправљају“, ако без разбора али из рђаве навике учине злочин или преступ). Наређење § 56 и до данас је остало мртво слово на хартији, јер још немамо ниједног завода за поправку малолетника. Место свега тога, малолетници се код нас смештају у оне исте казнене заводе, у које се смештају и остали пунолетни злочинци. Осуђени малолетници на робију, издржавају казну у Топчидеру заједно са најокорелијим злочинцима, а осуђени на затвор у Пожаревцу, заједно са скитницама и коцкарима. На дан 10 августа ове године у пожаревачком казненом заводу било је од 13 година један, од 15 година један, од 15¹/₂ година један, од 16 година десет, од 17 година једанаест, од 18 година двадесет и два, од 18¹/₂ година један, од 19 година *четрдесет и седам*, од 20 година осам и од 21 године двадесет и седам, дакле свега 129 малолетника, што од 480 осуђеника, колико се свега у Пожаревцу тога дана налазило, износи више од четвртине. Кад се из ранијег излагања зна, како се тамо издржава затвор, онда је за свакога јасно, какви морају бити ти младићи, који ма колико времена проведу у онаком друштву. Место школе, место рада, место васпитања, они се науче беспосличењу, и, ако су били склони злочину. још више се упуте и усаврше у вршењу његовом, да, кад отуд изиђу, улазе у друштво као спремљени злочинци. Такви изгледају „заводи за поправку“ малолетника у нашој отаџбини. Место да држава највећу пажњу обрати на њих, једно стога што се од њих највише може очекивати поправљање,

а друго с тога што они тек имају да буду чланови заједнице, — место свега тога, они су потпуно напуштени и као да се намерно шаљу у заводе за кварење. Кад се зна, да наше сеоско становништво највише криваца даје, да међу њима има и велики број непокварених младића, онда се тек види, колико штетно утиче кратковремени затвор. И ово је један од највећих узрока поврату, противу кога се данас целокупно Кривично Право тако очајно бори.

Сви досадашњи конгреси за казнене заводе, сви конгреси Међународног Друштва за Кривично Право, све криминалисте, практичари и статистика једнодушно су се изјаснили противу злоупотребе кратковременог затвора. Сви су данас сложни у томе, да је потребан преображај данашњег кривичног правосуђа, у коме влада кратковремени затвор; сви су сагласни у томе, да се у рђавим казним заводима о државном трошку издржавају понајпре школе за спремање злочинаца, да један од најглавнијих узрока поврату треба тражити у самом казном систему.

У науци се и дуго и много расправљало, а и данас се још расправља питање: којим средствима треба заменити кратковремени затвор, кад је већ утврђено, да је он штетан по правни поредак? Таквих предложених средстава има доста, али једно од њих, и ако је по времену последње међу предложенима, показало се као најбоље, најоснованије и најостварљивије од свију. То је тако-звана **условна осуда** (*condamnation conditionelle, sursis à l'exécution de la peine, bedingte Verurteilung, conditional release, sospensione della pena* и т. д.).

Условна осуда почива на овој идеји: да је у свима лакшим случајевима, у којима се основано држи, да је оптужени непокварен, и кад нарочито први пут изилази пред суд, судијама допуштено, да пресуди, којом је оптужени осуђен, даду само претеће обележје на тај начин, што се извршење казне одлаже, и извршује тек онда, ако се осуђени не поправи; а ако се он после те осуде за извесно одређено време добро владао и дао доказа да се поправио, казна остаје без икаквих последица. — Кад се има на уму, од каквог је штетног дејства кратковремени затвор за онога, који први пут у њ улази, за његову будућност као и за његову породицу; тако исто кад се зна, да је таква прва кратка казна само први степен, који води поврату, а овај опет од поврат-

ника ствара непоправимог злочинца из навике, — онда је сасвим оправдано таквом, први пут, осуђеном дати извештај рок пре него што га друштво коначно напусти, још једаред његову судбину дати у његове руке, створити му прилику да се може још спасти, ако само он то хоће. Мисао је, дакле, да се осуђени сам подстакне на поправку тиме што му се ставља у изглед ослобођење од казне као награда за учињену поправку.

У науци се брзо увидело, да је установа условне осуде одиста pogodно средство, којим се има заменити кратковремени затвор. Читаве групе правника су препоручивале и и тражиле завођење условне осуде у модерна законодавства. Али је борбу противу кратковременог затвора нарочито отворило Међународно Друштво за Кривично Право (l'Union Internationale de Droit Pénal, Internationale kriminalistische Vereinigung), које је основано 1 јануара 1889. Оно је у свој програм унело тражење средстава, којим се има заменити кратковремени затвор, и већ на првом свом конгресу, одржаном у Брислу августа 1889, донело је одлуку, којом *свима* земљама препоручује установу условне осуде.¹ — И ако је ова установа у почетку наишла на опозицију од стране неких правника, нарочито немачких, ипак је она врло брзо извојевала себи победу, јер су је многа законодавства усвојила.

Од интереса је поменути законодавства, која су до сад завела условну осуду, јер ће то бити најбољи доказ за оправданост постојања те установе. Условна осуда је првоузаконена у држави *Месачузецу* (Северна Америка) 1870 за малолетнике, а 1880 и за пунолетнике; нов закон је од 10 јула 1900. У *Инглеској* закон о условној осуди је од 1887; овај је усвојен у *Канади* 1889, а по овоме су рађени закони аустралијских насеобина. На европском копну условну осуду је прво завела *Белгија* законом од 1888; за овом долази *Француска* са законом од 1891; *Луксенбург* са законом од 1892; *Португалска* са законом од 1893; *Норвешка* са законом од 1894, који је замењен новим казним законом од 1902; *Швајцарски*

¹ Видети *Dr. M. P. Веснића, Први Конгрес Међународног Удружења за Кривично Право* (извештај Министра Просвете и Црквених Послова) *Просветни Гласник* за годину 1889 страна 422—433 и исте године на по се.

кантони: Невшател са законом од 1891, нов закон од 1904, Женева са законом од 1892, Вад са законом од 1897, Валис са законом од 1899, Тесин са законом од 1900. Фрајбург са законом од 1903, град Базел са законом од 1906: *Бугарска* са законом од 1904; *Италија* са законом од 1904; *Јапан* са законом од 1905. Од наснова ваља поменути: аустријску од 1899—1893, мађарску од 1892, холандску од 1900 и 1904, швајцарску општу од 1903, шпанску од 1900 и руску од 1905 године.

После свега до сад изложеног лако је увидети, да и Србија треба да пође трагом других културних држава. За завођење условне осуде у Србији чак има више разлога него код других старијих и културнијих народа. Доказано је раније, да и нашим казним системом влада казна затвора и то понајвише кратковременог затвора; али је због посве рђавих казних завода штетно дејство кратковременог затвора много веће код нас него код народа чији су казни заводи боље уређени. Како теоретичари, тако и наши практичари знају, да су многа кривична дела пре резултат лакоумислености, неразборитости, страха, необичног искушења, и да су извршена под многим олакшавним околностима, него што су продукт злочиначке и укорењене покварености. Треба се само сетити многобројних телесних повреда, увреда, поништаја туђих ствари, малих, нарочито у нужди извршених, крађа и утаја, противстајања власти, кривичних дела из нехата учињених, као и многих других кривичних дела, чије извршење никако не доказује, да је учинилац зрео за затвор, а међутим су баш та кривична дела, чији виновници испуњавају наше затворе. У таквим случајевима се казном, коју судови морају да изричу по казном закону, не постиже ниједан од њених циљева; нити се њоме кривац поправља, нити застрашава, нити је она одмазда за учињено дело, нити пак служи као одбрана друштва. Напротив, кратки затвор таквом осуђенику само може да штоди. Таква казна осуђеном пада тешко целог његовог живота. Она га омаловажава како у његовим очима тако и у очима његове околине. Због ње је често подозрив свакоме, и смета му да себи пађе рада, после чега постаје равнодушнији, док га то не наведе понова на злочин. Ово је нарочито случај, кад ма и кратки затвор за собом повуче економско упропащ-

ћење како осуђеног тако и његове породице. Овоме треба још додати моралну заразу, којој је осуђени стално изложен за време издржавања казне затвора. Непрестани додир с најгорим друштвом толико морално ослаби осуђеног, да се овај по ослобођењу не може да одржи у друштву, које на њ иначе подозриво гледа, него понова чини злочин, који га место у затвор води на робију. То су врло често последице затвора од неколико недеља или неколико месеци, који је досуђен због каквог лакшег преступа или чак и иступа.

Може неко запитати за резултате, које је условна осуда показала код народа који су је завели, пре него се одлучи за завођење или незавођење ове установе у Србији. О тим резултатима, не може се говорити с потпуном тачношћу. То се не може учинити прво с тога, што је у највише држава статистика о условној осуди непоуздана и недовољно тачна, да се из ње могу изводити тачни закључци, а друго и за то, што у многим земљама, због краткоће времена, још и нема довољне статистике. Да се могу показати прави резултати, потребно је функционисање ове установе за више година. Али поред све ове привремене непотпуности има ипак довољно доказа, из којих се види, да ова установа показује врло добре резултате. На првом месту то доказује француска и белгијска статистика, дакле статистика оних држава, у којима условна осуда најдуже постоји. *G. Tarde* износи француску статистику од 1892—1899 вели, да је у том међувремену изречено 185.918 условних осуда, од којих су се 10.640 у остављеном им року показали недостојни, т. ј. понова су извршили које кривично дело и због тога су имали да издрже и прву осуду. Стотинак тих недостојних био је овај: 1892 године 3·6%, 1893 године 2·3%, 1894 године 1·9%, 1895 године 1·5%, 1896 године 1·3%, 1897 године 1·5%, 1898 године 1·3% и 1899 године 1·4%. Види се, дакле, да је број ових недостојних или повратника из године у годину све мањи, што значи, да су резултати врло повољни. *Tarde* врло лепо вели кад каже: кад се од 185.918 условно осуђених покажу недостојнима њих 10.640, питање је, шта ли би било и колико ли би повратника било, да су свих 185.918 издржали онај затвор на који су били осуђени? Он вели, да се закон о условној осуди од 1891 показао као врло добро средство противу злоупотреба кратког затвора. — *M. R. Bérenger*

вели, да средњи стотинак повратника у Белгији од 1890—1896 износи 3·7%. Из извештаја белгијског Министарства Правде за 1894 годину види се, да је у тој години било 51.248 условних осуда, од којих је 1761 било повратника, дакле ни пуна 3%. — Но сем статистике, као доказ, да је условна осуда погодно средство и да даје добре резултате, може да послужи и то, што се из године у годину све више заводи у савремена законодавства. Последњих година заведена је у више законодавстава него што је у првој десетини њеног живота. Она више није својина Европе и Америке него и Аустралије, а у најновије време и Азије (Јапан) и Африке (Мисир).

Све су ово, држим, довољни разлози, да установу условне осуде треба и у Србији завести. Истина је, да је мало теже њоме руковати, и да можда у почетку неће бог зна какве велике резултате показати. Хоће ли условна осуда, као и свака друга законска мера, показати добре или рђаве резултате, зависи од тога, како ће је судови примењивати. Надати се међутим, да је наши судови нигде и никада неће злоупотребити, а кад се буду привикли, они ће је примењивати у више случајева, и добри резултати ће се неизбежно одмах показати.

II.

У данашњим законодавствима има два система условне осуде: *енглеско-американски* и *француско-белгијски*.

Држава Масачузец (у Сједињеним Америчким Државама) била је прва, у којој је условна осуда узаконена, и то у почетку (још године 1870) за малолетнике, а доције (1880) и за пунолетнике. Ако, према закону у Масачузецу има наде, да ће се оптужени поправити без казне, онда суд, по том закону, може привремено одложити осуду, на предлог једног агента, који се искључиво за то поставља, и место осуде може донети одлуку, да се оптужени за извесно време стави на пробу. За то време, које суд одреди, оптужени стоји под надзором тога агента, који је дужан на овога да пази. Ако се оптужени за то време добро влада, онда га суд на предлог агента оглашава за потпуно слободног. Не влада ли се пак добро, или шта више поново учини какво кривично дело, то га агенат доводи пред суд, који му тек сад суди и изриче

пресуду и казну за прво дело. — Инглески закон (Probation of first offenders act) од 1887 тако исто допушта надлежном судији, да у извесним, законом предвиђеним, случајевима привремено одложи изрицање осуде. У лакшим случајевима може суд по свом нахођењу одлучити, с обзиром како на оптуженог тако и на извршено дело, да не изриче осуду, него да оптуженог за извесно време пусти у слободу. Овај се опет мора обвезати или чак дати и јемце, да ће се за све то време добро владати и да ће предстати суду да чује пресуду, ако буде позван; ако се пак добро не влада, може сваки судија наредити да се притвори и спроведе надлежном суду који има да изрече пресуду.

Француско-белгијски систем међутим састоји се у томе, да је суд у извесним лакшим, законом тачно предвиђеним, случајевима овлашћен, да одложи за извесно време извршење казне, која је пресудом изречена. Ако тако условно осуђени у року, који је суд одредио, не изврши никакво ново кривично дело, онда се сматра као да прве осуде није ни било. Изврши ли он пак у том времену које ново кривично дело, онда, сем казне за то ново кривично дело, има да издржи и казну за прво дело, за које је условно осуђен.

Разлика између ова два система је велика и јасна. Та се разлика, као што се из изложеног види, састоји у томе, што се по енглеско-американском систему одлаже *осуда*, док се по француско-белгијском систему не одлаже осуда, већ само *извршење казне*. Осуда се дакле по овом систему изриче, али се казна за извесно време не извршује.

Несумњиво је, да је систем француско-белгијски бољи од енглеско-американског. Бољи је с тога, што се по њему одмах дефинитивно одмерава и изриче казна, јер ако се ово изрицање одложи, као што је случај код енглеско-американског система, онда настаје бојазан да се то касније уопште не може правилно извршити, н. пр. услед смрти кога од сведока или судије који је судио раније, или што сећање на ту ствар уопште ослаби и т. д. Сем тога, кад је казна већ изречена, осуђени ће то увек имати на уму и више ће се залазити да не падне у погрешку него ли кад те осуде нема. Најзад са изреченом осудом биће задовољнији како повређени тако и сама околина. Да је француско-белгијски систем бољи, види се још и отуда, што је много већи број законо-

даваца, који су усвојили тај систем, а нарочито још и отуда, што су нека законодавства, која су била усвојила енглеско-американски систем, овај напустила и пришла француско-белгијском. Тако је баш у Масачузецу, постојбини американског система, донет нов закон од 10 јула 1900 који је израђен по француско-белгијском систему. Исти је случај и са Њу-Јоршким законом од 1901. И у самој Инглеској се чују гласови противу тога система. На нашем копну је само кантон Невшател у свом казненем законнику од 1891 био усвојио енглеско-американски систем, али је и он, законом од 1904, тај систем напустио и прешао француско-белгијском систему.

Са ових разлога и ова законска наснова о условној осуди у Србији рађена је по угледу на француско-белгијски систем.

Има још један систем у низу истих мисли и побуда, али који није систем условне осуде него „условног помиловања“. Условно помиловање заведено је у немачким државама од 1895 на основу уредаба. Како оно важи само за малолетнике и како о дефинитивном ослобођењу има да решава Министар Правде, како, дакле, то није условна осуда. то се тај систем овде неће за сад ни узимати у обзир.

III.

А. Прво питање, које се при завођењу условне осуде истиче, јесте: *треба ли условну осуду ограничити само на извесна кривична дела, или је треба распрострајети на сва кривична дела?*

Сва новија законодавства не ограничавају примену условне осуде на поједина кривична дела, него је распростиру на сва кривична дела. Изузетак од овога чине наснове: шпанска од 1900 и руска од 1905, од којих прва у члану 5, а друга у члану 3 изузимају извесна кривична дела, на која се она не може применити. Данашњи законодавци сасвим с правом не врше ово ограничење с обзиром на кривична дела, јер се издвајање случајева, у којима треба применити условну осуду, може извршити на првом месту с обзиром на личност кривца, а за тим и с обзиром на конкретно извршено кривично дело. Суд у поједином случају, па ма које кривично дело било у питању, има да оцени тај конкретни

случај, т. ј. има да оцени како кривца, тако исто и кривично дело, које је овај извршио, како га је извршио и под којим приликама, па тек онда да реши, има ли места примени условне осуде или не. Ова оцена најбоље се испољава у врсти и мери казне, коју суд пресудом изриче. Према томе на свако кривично дело, казнило се оно по казненом закону или по специјалним законима, ако је оно само извршено под нарочитим приликама, може се применити условна осуда. С тога је најбоље, да се ограничење условне осуде изврши само *према казни, која је за поједини случај изречена*. Са ових разлога и наша наснова у члану 1 није учинила ограничење према кривичним делима, него према казни, која је за поједино конкретно кривично дело досуђена.

Из овога се поставља даље питање: како се има извршити ограничење према изреченој казни, или код којих се казни може изрећи условна осуда?

а) Од свих казна лишењем слободе на првом месту се има искључити робија и то прво стога, што ни њен минимум (две године) не представља кратковремену казну, и друго и стога, што је то беспчасна казна, због које осуђени на робију није достојан да му се та благодет укаже.

Са истих разлога условну осуду не треба примењивати ни на заточење.

Затвор је, према томе, једина казна лишењем слободе, код које се може изрећи условна осуда. Затвор као казна за преступ, и иначе је казна, која се најчешће примењује, чији је минимум један дан, и која, као што је напред речено, штетно утиче на осуђеног. Да се на затвор може применити условна осуда, у томе су сложни сви законодавци, али се у многоме разилазе односно постављања границе затвора, до које се може допустити условно осуђивање. Тако н. пр. француски закон не поставља никакву границу, него допушта условну осуду у опште код затвора, чији је минимум пет година, док велика већина других закона поставља једну највишу меру затвора, до које се може изрећи условна осуда. Та је највиша мера опет врло различита; тако је она шест месеци у Белгији и Италији, три месеца у Норвешкој, годину дана у бугарској, швајцарској и руској наснови и т. д. Одредба француског закона је у основу најбоља, јер је постављање границе код затвора од малог практичног значаја.

И без те границе судови најчешће примењују условну осуду код затвора од неколико недеља или неколико месеци. Ако је опет у питању какав тежи случај, у коме би требало изрећи затвор већи и од године дана, то суд неће имати разлога да изрекче условну осуду; али ради извесних случајева треба њему то оставити на слободну оцену. И ако је ово основно тачно, ипак се наша наснова, као што се из члана 1 види, није угледала на француски закон, јер је у њему као највећа мера, до које се допушта условно осуђивање, постављен затвор до године дана. Као граница узета је једна година стога, што се казне до једне године имају сматрати за кратковремене, које баш условна осуда треба и да замени по могућству, а сем тога још и стога, што су у опште казне у нашем казненом закону доста строге, те је потребно да та граница буде што већа и пространија.

За примену условне осуде меродавна је досуђена а не запређена казна: према томе, ако је, услед олакшавних околности, место робије изречен затвор испод једне године, суд може и у таквом случају наредити одлагање извршења изречене казне, ако само нађе да томе има места.

Условна се осуда може допустити како кад је у питању једно, тако и кад су у питању више кривичних дела (стварни стицај). Да ли је један случај тежи или лакши, никако није меродаван стварни стицај, те стога је сасвим свеједно, да ли се казна јавља као казна за стицај или као казна за једно кривично дело. И телесна повреда и увреда и поништај туђих ствари и прављење нереди могу бити непријатне последице једног и истог пијаног стања. Ако је оптужени честит и дотле неосуђиван човек, зашто се с њиме не би у оваквом случају блаже поступио, него ли према другоме, који је и само једно кривично дело извршио. рецимо у потпуно свесном стању?

б) У науци се дуго водила препирка око тога, да ли условну осуду треба примењивати и на новчану казну. Многи су били против с тога, што се та казна састоји у плаћању, а плаћање новца не деморалише осуђеног као затвор. И ако је ово тачно, ипак се она мора распрострети и на новчану казну. То је казна за лакше преступе и кад се она изриче, увек се уз то изриче и одговарајући затвор за случај да осуђени не може да плати новчану казну. Ако тај случај и на-

ступи, онда осуђени мора ићи у затвор, противу чијег штетног дејства се и заводи установа условне осуде. Она се дакле мора распрострети како на све новчане казне, тако и на затвор добијен на тај начин, што је новчана казна услед немогућности наплате претворена у затвор. Са тих разлога се и по члану 1 наше наснове условна осуда може применити и на новчану казну.

в) С погледом на примену ове мере на осуђене за иступне кривице видети даље у одељку III под В.

Б. Друго важно питање јесте: *према којим кривцима треба допустити примену условне осуде, или, треба ли ограничити круг лица, која се могу условно осудити, или у том подледу не чинити никаква ограничења?*

Установа условне осуде или одлагање извршења казне прелази с ове тачке гледишта, да је сам факт осуде, скопчан са страхом који долази од изречене казне, довољан да осуђеног наведе, да се у будуће влада добро. Она дакле почива на веровању, да је осуђени способан да се поправи. Међутим ово се веровање у многоме слаби тиме, ако је осуђени већ раније био осуђиван. Бојазан од штетног утицаја затвора јавља се на првом месту код оних лица, која још нису била у затвору. Стога је већина данашњих закона ограничила примену условне осуде на лица, која пре тога нису била осуђивана или бар нису никакву казну раније издржала. Тако н. пр. француски, италијански, бугарски, и др. закони изречно наређују, да се одлагање извршења казне може допустити, „ако осуђени није био раније осуђиван на затвор“, т. ј. они, који су раније били ма само и осуђени, искључени су потпуно и они се не могу условно осудити.

И ако већина закона доноси овакво наређење, ипак то ограничење, које је шаблонско, није добро, јер понекад може да буде и опасно. Није искључена могућност, да се од одлагања извршења казне може очекивати добро дејство и у случају, у коме је осуђени раније већ био осуђиван, па чак ако је и казну издржао. И обратно, може се десити, да се кривац, који дотле није био осуђиван, покаже недостојним одлагања извршења изречене казне због његовог ранијег живота. У првом случају било би и штетно и опасно, не допустити одлагање само стога, што је у закону тако ограничење учињено. Стога је боље, да законодавац донесе сло-

боднију, шпир, растегљивију одредбу, као што су то учинили норвешки закон и швајцарска наснова. По њима судија у поједином конкретном случају има да цени, да ли се по додањем животу оптуженог према начину извршења дела и према његовом држању по извршењу дела, има очекивати да ће га одлагање извршења казне уздржати од даљег вршења кривичних дела, — па ако нађе, да се може очекивати, да ће одлагање имати то дејство, он ће наредити да се извршење казне одложи, у противном осуђени ће одмах имати да издржи досуђену му казну. Ови закони, дакле, изречно не ограничавају лица, на која се може применити условна осуда, него остављају судији, да он по свом нахођењу реши то питање према томе, да ли се од одлагања извршења казне може очекивати добро дејство. И раније осуђени може, дакле, бити сад условно осуђен. Али и ако ови закони не постављају ограничења према лицима, они тако исто не остављају ни сасвим одрешене руке судијама, него у самом закону набрајају погодбе, које треба да буду испуњене и на које судија треба да пази, кад доноси одлуку о условној осуди.

Налазећи, да су норвешки закон и швајцарска наснова ово питање уредили боље од осталих закона, и наша је наснова односно овог питања израђена по угледу на норвешки закон. У нашој наснови, дакле, није учињено никакво изречно ограничење, т. ј. одлагање извршења казне није учињено зависним од тога, да осуђени раније није био осуђиван. Али је она за то поставила погодбе под којима се може изрећи условна осуда. Те погодбе јесу:

1) Да је казна, коју је суд изрекао, затвор до једне године или новчана казна. О овоме је било говора раније под А.

2) Да постоје *нарочите, олакшавне* околности (члан 1 став 1). Те околности, дакле, морају бити *нарочите*, т. ј. мора да се или у самој радњи, или у личности окривљеног или у његовим односима нађе нешто, што није обична појава.

Наснова међутим није оставила судији, да сам нагађа, које су то нарочите, олакшавне околности, на које треба поглавито да обрати пажњу, него их је у другом одељку § 1-ог нарочито истакла. Те околности јесу:

а. *Узраст осуђеног*. Кад је реч о узрасту, онда се мора поменути, да се одлагање извршења казне може наредити

према сваком осуђеном, био он малолетник или пунолетник, био он мушко или женско. Разуме се, ако је осуђени малолетник, који је због незрелости лакше могао бити доведен на извршење дела, или ако је то старац, чија је отпорна снага према злочиначком искушењу смањена услед старости, да ће то бити разлог за суд, да таквима пре допусти одлагање извршења казне.

б. *Ранији живот и владање осуђеног.* Ранија осуда није увек законски разлог, због кога сад осуђеном не треба допустити одлагање извршења казне; та ранија осуда не мора увек да значи, да је он рђавог владања. Ранија осуда ће бити разлог за спречавање условне осуде нарочито у случајевима, у којима су оба кривична дела истоветна или истога рода, нарочито пак, кад се види, да је користољубље било побуда за извршење тих кривичних дела. У таквим случајевима ранија осуда значи рђаво владање и суд неће допустити условну осуду. Међутим не значи, да је осуђени био рђавог владања, ако је раније био осуђен, или је чак и издржао казну, због прављења нереда или каквог другог нехатног кривичног дела. На према томе то није ни разлог, са кога му једино не би требало допустити одлагање извршења казне, ако суд налази да би по свему другом то требало учинити.

в. *Незнатност извршеног кривичног дела.*

г. *Олакшавне околности, под којима је кривично дело извршено.* Овамо долази тешка невоља, изазивање, рђав утицај, искушење изазвано нарочитим околностима, ненамерно пијанство и т. д.

д. *Потпуно и искрено признање, учињено пред судом.*

ђ. Да је осуђени повређеном платио трошкове и штету, на коју овај има права.

е. Да се осуђени, ако ово није платио, бар изјаснио, да ће платити трошкове и штету, на коју повређени или оштећени има права, платити. У овом случају може се у пресуди поставити као погодба, да осуђени трошкове и штету плати у року, који се пресудом одреди. Суд при одређивању штете као и при одређивању рока може да води рачуна и о имовном стању осуђеног као и о другим његовим приликама.

Али ових седам погодаба нису у том смислу потребне, да суд, ако које од њих у конкретном случају нема, мора

искључити условну осуду; тако н. пр. могу се условно осуђити и они осуђени, који нису признали своју кривицу. Приликом решавања све зависи од оцене суда. Тако исто не значи, да суд има само на ових седам погодаба да пазн, и да се друге, у наснови напоменуте, олакшавне околности не узимају у обзир, као што су н. пр. рђаво васпитање, несрећне породичне околности и т. д. Поменуте околности нису у наснови поименично побројене, као што се то види из члана 1 става 1, где се каже, да суд њих треба *нарочито* да узме у обзир, што значи, да сем њих могу бити и друге. Најзад ваља поменути и то, да је примена условне осуде увек *фактативна*, чак и онда, кад постоје све околности поменуте у закону. Према томе суд није дужан осуђеном да одложи извршење казне ако и све околности постоје; то зависи од његовог нахођења, које ће увек морати образложити у пресуди.

В. Треће важно питање јесте: *Ко и како има да нареди одлагање извршења казне?*

Одлагање извршења казне може да нареди само надлежни првостепени суд, т. ј. суд који је позван да извиђа и суди конкретно кривично дело. И то суд може да учини како на захтев странака, тако и по службеној дужности. О одлагању суд не доноси засебну, нарочиту одлуку, него сама пресуда, којом се изриче казна, има да обухвати и образложену одлуку о одлагању извршења те казне. Ово је и практично и згодно нарочито због употребе правних средстава, јер се противу одлуке суда, па било да она наређује или забрањује одлагање, могу употребити иста правна средства и под истим погодбама, које се може употребити и противу целе пресуде.

Поред одлагања може суд у одлуци наложити осуђеном и то, да у извесном одређеном року накнади трошкове и штету, ако то већ није учинио. — Пресуду, заједно са одлуком о одлагању извршења казне има председник суда да саопшти осуђеном. Па како се условна осуда може узети као нека врста укора или претње, то је сасвим оправдано наређење члана 7 наснове, израђено по норвешком и италијанском закону, по коме је председник суда, приликом саопштења пресуде, дужан да осуђеног посаветује и озбиљно и

строго га опомене, да се у будуће добро влада, нагласив му какве ће га последице постићи, ако противно буде радно.

Како одлагање извршења може наредити само првостепени суд, то значи, да полицијска власт и општински судови, кад у границама своје надлежности врше судску власт, не могу условно осуђивати. Према иступима се, дакле, не може применити условна осуда. Изузетак од овога чине само они иступи, које по § 210 кривичног поступка суди првостепени суд, јер се у члану 1 наслове каже, да судови могу одложити извршење изречене казне, ако је ова затвор или новчана казна, не правећи разлику, да ли је та казна изречена за иступ, преступ или злочин.

Једно врло важно питање, које суд приликом доношења одлуке о одлагању извршења казне има да реши, јесте питање о року, докле то одлагање има да траје, т. ј. колики тај рок има да буде?

Односно овога питања закони се у многоне разликују. Тако неки постављају само најдужу меру тога рока, а остављају у свему осталом суду одрешене руке, да он сам у поједином конкретном случају одреди колики треба он да буде у границама, до утврђене најдуже мере. Белгијски закон на пример предвиђа ову до пет година. Други опет, као италијански, португалски и други закони, постављају и најдужу и најкраћу меру, и судија се може слободно кретати у одређивању рока између њима постављених граница. Најкраћа мера је по италијанском закону онолика колика је изречена казна, а најдужа пет година. Други закони опет одређују сталну најкраћу меру н. пр. две године. Најзад трећи закони, као француски, одређују само један рок за све случајеве и то пет година. — Ма да је тешко рећи, који је од ових система бољи, ипак се има узети, да белгијски закон у основу најбоље уређује ово питање. Кад се има на уму, да условна осуда почива на посматрању сваког случаја, да ти случајеви могу бити до бескрајности различити, и да се с њима може различито и поступати, онда је јасно, да је одредба француског закона, који поставља само један рок, незгодна. Боље су одредбе оних закона, који остављају судији извештан слободан простор, па макар то било и између најкраће и најдуже мере. Али је у овом погледу најбоља одредба белгијског закона, који судији оставља одрешене руке, и по коме судија

потпуно може да оцењује сваки поједини случај, и за сваки такав случај да одређује и рок, који само не сме прећи пет година. И ако белгијски закон у основу најбоље уређује ово питање, ипак се у пракси његово наређење може да покаже као рђаво. Није искључена могућност, да ће судови у неким случајевима приликом одређивања рока бити и сувише благи, па чак да ће некад и злоупотребити ово наређење. Да тога не би било, при завођењу ове установе код млађих народа, боље је поред најдуже одредити и најкраћу меру тога рока. Са овога разлога и наш пројекат у § 1 поставио је како максимум од пет година, тако и минимум од једне године.

Кад је реч о одређивању времена, за које има да траје одлагање, онда треба пазити и на однос између тога времена и застарелости пресуде за тај случај. Јер ако се деси, да застарелост пресуде буде краћа од рока одређеног за одлагање, то може онда да наступи застарелост пре него што је рок за одлагање и протекао. Као што се види, могу да наступе тешкоће, и судови по туђинским законима морају у сваком случају да обраћају пажњу на то. Да не би тих тешкоћа било, а да се не би, и поред све пажње судова, дешавале грешке, најбоље је наредити, да се застарелост пресуде прекида, да она не тече, да мирује за све време докле траје одлагање извршења казне. Овакво наређење, које се истина не налази у туђинским законодавствима, али које је, са поменутих разлога, оправдано, унето је и поред своје строгости у нашу наснову чланом 6.

Г. Четврто врло важно питање, које се има поставити при завођењу условне осуде, јесте: *Какве могу бити последице одлагања извршења казне?*

Према коме, да ли се условно осуђени за време одлагања извршења казне добро владао или не, т. ј. да ли се он за то време показао достојним одлагања или не, и последице могу бити двојаке. Ако се осуђени за време, које му је суд пресудом оставио, није добро владао, онда је последица његовог рђавог владања потпуно извршење досуђене му казне; а ако се добро владао, онда то добро владање за собом повлачи као последицу дефинитиван опроштај казне.

1) Врло је важно питање: шта се има разумети под рђавим владањем, или у којим ће случајевима осуђени имати да издржи досуђену му казну.

Ниједан закон не усваја тако широк и неодређен израз, као што је „рђаво“ и „добро“ владање, већ сви тачно предвиђају случајеве у којима се има сматрати, да се осуђени показао недостојним, па према томе у којима се има и целокупна казна извршити. Али се опет у томе одређивању случајева разни закони у многоме разликују. Тако белгијски закон узима, да се осуђени показао недостојним одлагања, ако за време одлагања буде осуђен за какав злочин или преступ; француски такође, ако осуђени за време одлагања буде осуђен на затвор или коју тежу казну због злочина или престапа, казнимог по општем праву; италијански такође, ако је осуђени за време одлагања осуђен за какав преступ. Већина других закона доносе исте или сличне одредбе. Ако се међутим само мало пажљивије загледа у ствар, одмах ће се видети да је оваква одредба, каква се налази у поменутих законима, нетачна, а нетачна је због формализма, који у њој влада. Не може се никако као апсолутно правило поставити, да се сваки онај осуђени, који је за време одлагања учинио или је чак и осуђен ма за какав преступ, тиме показао недостојним доброчинства и пажње, коју му је суд указао, кад га је условно осудио; то није увек довољан доказ да се суд преварио, кад је осуђеног оцењивао и доносио одлуку о одлагању извршења казне. Пример ће ово још боље показати. Узмимо, да је осуђени за време одложености учинио какву нехатну телесну повреду, какву незнатну увреду и т. д. Зар се може узети, да се онај, који је другога нехатно повредио, или некоме нанео незнатну увреду, тиме показао недостојним одлагања, и зар је то довољан доказ, да је суд погрешно, што га је условно осудио? Извесно не. Овакав осуђени, и по белгијском и по француском и по италијанском као и по другим законима, имао би да издржи целу прву казну само због тога, што је после учинио нехатну повреду или незнатну увреду. Из овога се јасно види, како ова одредба поменутих закона не води рачуна о свима случајевима, како је дакле у многоме формалистичка, па због тога и неправична.

Норвешки законодавац увидео је све ове неправичности, и ослободио их је се на тај начин, што је у закон унео другачију, слободнију и растегљивију одредбу, којом је правичније предвидео случајеве, у којима се има опозвати одлагање

извршења казне. Са ових разлога су чланови 2 и 3 наше наснове, у којима су предвиђени случајеви опозивања одлагања извршења казне, израђени по угледу на норвешки закон.

По члану 2 и 3 наснове опозиваће се одлагање, и казна ће се у свему извршити у следећим случајевима:

а. Ако осуђени после изречене пресуде изврши које кривично дело у року, који је пресудом за одлагање извршења казне одређен, и ако је у том року и истрага противу њега за то дело поведена.

а) Ако је то кривично дело *хотично* извршено, и ако је заслужена казна за то дело лишење звања, затвор или која тежа казна, то се одложена казна мора у целости извршити (обавезно опозивање). Поред одложене казне има се извршити и казна за друго дело. Ако су обадве казне истога рода, онда се оне имају сабрати, а ако су разнородне, онда се лакша казна има преобратити у тежу.

β) Ако је то кривично дело *нехатно* извршено, *или* је и хотично, али је за исто учинилац осуђен на блажу казну, него што је лишење звања и затвор, т. ј. ако је осуђен на новчану казну, суд има да реши, хоће ли се одложена казна опозвати и извршити, или ће се неко извршење и даље одложити (произвољно опозивање). У овим случајевима, дакле, зависи од оцене суда, и суд може наредити како опозивање тако и неопозивање. При том одлучивању суд има нарочито да пази на особине обадва кривична дела. Тако н. пр. суд ће несумњиво пре решити, да се одлагање не опозове, ако је друго кривично дело нехатно, него ако је прво нехатно а друго хотично, па макар оно било угрожено и само новчаном казном. Тако исто суд има нарочито да пази и на то, да ли су оба кривична дела истоветна или једнога рода или не, па у првом случају неће допустити одлагање, а у другом може то учинити.

б. Одлагање се може опозвати и у случају, кад осуђени у остављеном му року не плати штету, т. ј. кад је плаћање штете била погодба под којом је одлагање допуштено, па се та погодба у року не испуни. Али ће се у овом случају одложена казна извршити само тада, ако је рок протекао због таквих околности, које се не могу осуђеном приписати у кривицу. Ако осуђени тврди да је рок протекао без његове кривице и ако тражи нов рок, онда то питање има да реши

надлежни првостепени суд, чија је одлука извршна. Ако суд према поднетим доказима нађе, да је тврђење осуђеног оправдано, он може одредити нов рок, а може тај услов сасвим и да изостави.

в. По члану 3 наслове одлагање извршења казне опозива се и тада, ако се противу условно осуђенога у року одложености поведе истрага због кривичног дела, које је овај извршио *пре* доношења условне осуде.

За овај случај вреди ова правила:

а) Ако је казна, која би имала да се изрекче за дело извршено пре доношења условне осуде, робија, то се у свима случајевима за оба кривична дела има изрећи једна казна — робија. Свеједно је, дакле, овде, да ли је казна, чије је извршење одложено затвор или новчана казна. Има се узети да су оба кривична дела у стварном стицају, и казна се има одмерити по одредби § 69 кривичног законика. Та укупна казна извршује се одмах.

β) Такође се има за обадва кривична дела изрећи једна укупна казна, која ће се одмах извршити и у случају, кад је одложена казна затвор, а суд нађе да би се затвор имао изрећи и за кривично дело, извршено пре условне осуде.

Ако је казна за оба кривична дела новчана казна, или је за дело због кога је донета условна осуда затвор а за друго новчана казна, тада суд има да реши, хоће ли се одложена казна одмах извршити или ће се извршење и даље одложити. Суд ову одлуку има да унесе у пресуду, којом се пресуђује друго дело, а доноси је по свом слободном нахођењу, узимајући у обзир оба кривична дела и околности под којима су извршена.

2) Ако протече рок, одређен пресудом, а условно осуђени за то време не учини никакво ново кривично дело, за које би судом имао бити осуђен, или ако испуни услов, за који је осуда била везана, т. ј. ако о року плати новчану казну или штету, *казна отпада, осуда се сматра као да није ни постојала* — члан 4 наслове. Ово је наређење израђено по угледу на белгијски закон, на који су се угледали и многи други закони, и који осуду по истеку рока сматра као да није ни постојала — „*comme non avenue*“. Не узима се, дакле, да са истеком рока само казна отпада, не сматра се као да је казна издржана, већ као да није ни постојала.

Осуда ће се сматрати „као да није ни постојала“ значи, да изречена пресуда по истеку рока не може имати никакве штетне последице по осуђеног. Према томе, ако условно осуђени касније изврши какво кривично дело, због кога се противу њега и истрага поведе, искључен је поврат, т. ј. не може се узети, да је ово пово кривично дело у поврату извршено. Тако исто не може суд никоме издавати уверење о осуди условно осуђеног, т. ј. условна осуда не може никако бити разлог на основу кога би се могло узети, да је осуђени рђавог владања.

У року, који је суд одредио, обуставља се само извршење главне казне, а на споредне казне и неспособности, које произилазе из осуде, то се обустављање не односи. Према томе, ако је осуда повукла за собом и пр. губитак грађанске части, то ће осуђени изгубити за све време трајања одложености и сва она права, за чије је вршење потребна грађанска част. Овакво наређење је умесно, јер условна осуда има за циљ, да отклони штетно дејство кратковременог затвора, или и тешкоћу саме новчане казне а не да осуђеном одмах све опрости. То ће га за време одлагања подсећати, да је учинио нешто што је противно закону. Само и ове споредне казне и неспособности имају трајати само до онога дана, до кога је обустављено извршење казне. Од онога дана од кога се осуда сматра као да није ни постојала, престаје и дејство споредних казни и неспособности.

Од споредних казни у овом погледу чини изузетак полицијски надзор. Како он по § 37 *в* казненог законика почиње тећи тек од дана издржане или опроштене главне казне, то се он у року, који је осуђеном остављен, не може ни издржавати. Ако осуђени у остављеном му року не изврши ниједно ново кривично дело, казна се сматра као да није ни постојала, према томе отпада и полицијски надзор. Његово извршење је, дакле, скопчано са извршењем главне казне.

Са истеком рока или од онога дана, од кога се осуда сматра као да није ни постојала, престаје међутим само кривично дејство осуде. То значи, да се плаћање судских трошкова и накнаде штете може од осуђеног тражити и по истеку рока. Ово је сасвим оправдано, јер ово враћање у ранија права не треба да штоди трећима. Овако се има разумети наређење члана 5 наслове.

1. Јануара 1940. бр.
Београд

147/112 (11)

VEZNO IZVRŠNO VEĆE
INFORMACIONU I
IDENTIFIKACIONU DELATNOST
br. 21-102
GN.

Д-р ВИДАН О. БЛАГОЈЕВИЋ
АДВОКАТ

За *Добричича* *Миш. Драже*

ор
Видана Благојевића

П. Свештаца
Београд.

Адв.

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА ПО ПИТАЊУ ГРАЂАНСКЕ ОДГОВОРНОСТИ

ПОВОДОМ ЈЕДНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ

БЕОГРАД
1940

Прештампано из НАШЕГ САОБРАЋАЈА
свеске за новембар и децембар 1940

Imu let.
39858

Штамларија „Светлост“ Михајловић и Друг, Адмирала Гепрата 103. Тел. 29-729 — Београд

NEKOLIKO NAPOMENA PO PITANJU GRAĐANSKE ODGOVORNOSTI (Povodom jedne sudske odluke)

I

Razvoj automobilizma povlači sve više nesrećnih slučajeva koji se raspravljaju pred sudom. Shvatajući, da se stari građanski zakoni, ukoliko nisu podmladeni elastičnom jurisprudencijom, kao što je ona Kasacionog suda u Parizu, ne mogu sa svojim sistemom subjektivne građanske odgovornosti (odgovornosti za dokazanu krivicu učinioca od strane povređenog u uzročnoj vezi sa povredama) uspešno primenjivati na povrede izazvane automobilima, kod kojih objektivna odgovornost, usled držanja i korišćenja jedne opasne i brze sprave u vezi znatno veće opasnosti kojoj izlaže treća lica, nego što je to bio slučaj kod drugih prevoznih sredstava, mora zauzeti mesto stare subjektivne odgovornosti, pošto ona nije ni zamišljena u svojoj osnovi za brza i opasna moderna prevozna sredstva, — železnice, parobrode, automobile i avione, — zakonodavac je morao donositi novo zakonodavstvo u vezi sa razvojem moderne tehnike i pronalazaka za brz i opasan saobraćaj.¹⁾

Tako, železnice su prvo izazvale zakonodavca da odstupi od stare subjektivne građanske odgovornosti, pa su bile uzrok što se prvo u unu trašnjem, a zatim i u međunarodnom zakonodavstvu uvela objektivna namesto subjektivne građanske odgovornosti.²⁾ Srpski zakon od 21 aprila 1885 god. o obavezi na naknadu štete učinjene smrću i telesnom povredom pri železničkom saobraćaju, u čl. 1 normira: »Ako pri železničkom saobraćaju koje lice pogine ili bude telesno povređeno, preduzimač železničkog saobraćaja odgovaraće za štetu koja otuda proizađe, ukoliko ne dokaže da se nesrećan slučaj dogodio usled više sile ili zbog sopstvene krivice poginulog ili povređenog.«³⁾ Slično normira i Hrvatski zakon donet od Sabora hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog od 8 januara 1877 god. i Ugarski zakonski članak donet od Ugarskog sabora 1874 god. pod br. XVIII. Slične odredbe nalazimo i u Austriskom zakonu od 5 marta 1869 god. i Nemačkom zakonu od 7 juna 1871 god. Francuski zakonodavac,

1) — **Zivojin M. Perić**: Pravo i tehnički pronalasci, — **Naš saobraćaj**, sveske za januar i februar 1939 god.

2) — **Jivoïne M. Péritch**: L'évolution du droit civil en Serbie depuis 1869 jusqu'à nos jours, studija objavljena u Zbirci radova pod naslovom: Les transformations du droit dans les principaux pays depuis cinquante ans (1869—1919), Paris, 1923, tome II, pp 346 et suiv.

3) — **Zbornik** 41, strana 39.

medutim, zadovoljio se je prvobitno §§ 1382—1386 gradanskog zakonika, pa je tek počev od 1845 i 1846 god., a naročito u dekretu od 11 novembra 1917 god. o merama bezbednosti, sigurnosti i eksploataciji železnica lokalnog i opšteg interesa izrično predvideo objektivnu odgovornost za učinioca štete pošto je tu odgovornost već bio sproveo Kasacioni sud liberalnom primenom gradanskog zakonika.⁴⁾ Jugoslovenski zakonodavac objavljujući Zakon o železnicama javnog saobraćaja od 23 juna 1930 god. u § 17 izrično je naveo, da su železničke uprave odgovorne »po zakonima i uredbama za štetu nanetu ljudstvu i stvarima, te ostaju na snazi svi zakoni i uredbе kojima se reguliše odgovornost železnica prema oštećenim licima, životinjama i stvarima.«⁵⁾ Na taj način, ostali su na snazi svi dosada važeći propisi o odgovornosti za naknadu štete nanete u železničkom saobraćaju, a ta odgovornost u svima lokalnim zakonodavstvima počiva na načelu objektivne, a ne subjektivne odgovornosti. Poželjno bi bilo, da se ovi tekstovi izjednače, te da dobijemo jedan moderan jedinstven zakon, koji bi za celu zemlju normirao ovu odgovornost po načelima objektivne-uzročne odgovornosti učinioca štete.

U međunarodno-pravnom domenu, prvobitno je bila doneta Međunarodna konvencija o prevozu putnika i prtljaga na železnicama i Međunarodna konvencija o prevozu robe na železnicama, u Bernu, sa datumom od 23 oktobra 1924 god. Konvencije su postale državni zakon 7 septembra 1928 god., a ratifikacija je izvršena 22 septembra 1928 god. u Bernu.⁶⁾ Ovi propisi zamenjeni su novom Međunarodnom konvencijom o prevozu putnika i prtljaga na železnicama i o prevozu robe na železnicama, koje su kod nas ozakonjene 16 oktobra 1937 god., a dobile obaveznu snagu 1 oktobra 1938 god.⁷⁾ I u prvim i u drugim konvencijama sprovedeno je načelo objektivne odgovornosti učinioca štete sa svima konsekvencijama.

Važno je napomenuti da je Jugoslovenski zakon o putevima od 8 maja 1929 god.,⁸⁾ zamenio Srpski zakon o javnim suvozemnim putevima od 14 juna 1910 god., koji je važio za teritoriju Kraljevine Srbije zajedno sa Uredbom o načinu upotrebe svih javnih puteva, saobraćaja na njima i održavanju okolnih mesta pored istih, koja je doneta 5 avgusta 1912 god. pod br. 8597; a na osnovu ovlašćenja iz čl. 46 Zakona od 1910 god. U čl. 14 pomenute Uredbe izrikom je rečeno: »Sopstvenik kola i zaprege odgovoran je za svoga kočijaša, za krivice i štete koje kočijaš-vozar učini na putu, sem slučaja ako kočijaš tera i vozi kola bez znanja i dopuštenja samog sopstvenika«, što pokazuje interesantnu tendenciju ondašnjeg uredbodavca da za štetu nanetu kolima sa zapregom (a u čl. 2 Uredbe predviđaju se kola sa motornom vučom) prenese odgovornost na sopstvenika po principu objektivne — uzročne odgovornosti, izuzimajući slučaj ako su kola ili zaprega terani bez znanja i dopuštenja sopstvenikova.

4) — Za više detalja v. naš rad na Kongresu pravnika u Skoplju 1931 god. pod naslovom: O naknadi štete pričinjene motornim vozilima, objavljen u Spomenici ovog Kongresa, zajedno sa radovima referenata g. g. Dr. Mladena Pliverića i Dr. Antuna Štuheca i posebno otštampan kao i naš rad: Je li moguća objektivna građanska odgovornost po Srpskom građanskom zakoniku, — Naš saobraćaj, sveska za mart 1939 god.

5) — Službene novine od 19 jula 1930 god., broj 162—LXI.

6) — Službene novine od 29 septembra 1928 god., broj 226-LXXIV.

7) — Službene novine od 16 oktobra 1937 god., broj 235.

8) — Službene novine od 13 maja 1929 god., broj 110-XLV.

Plovne reke i mora sa objektima koji njima saobraćaju i rizicima kojima oni izlažu ljude i stvari, veoma su podesni za regulisanje putem pravnih normi, odnosno za izjednačenje — unifikaciju. I ovde se sa domaćeg terena prešlo na međunarodni teren, ali mnogobrojni međunarodni propisi najčešće crpe svoju dokumentaciju, a vrlo često i doslovnu stilizaciju iz domaćih zakonodavstava. U domenu rečnog zakonodavstva Kraljevine Srbije imamo pre svega Zakon o vodama i njegovoj upotrebi od 26 decembra 1878 god., zatim Postupak za izvršenje ovog zakona od 1 marta 1879 god., dodatak ovom Postupku od 14 februara 1879 god. i najzad Zakon o regulisanju i upotrebi voda od 18 decembra 1906 god.⁹⁾ Od izjednačenog zakonodavstva, važno je da navedemo Pravilnik za obeležavanje vodnih puteva pod br. DV 8433/23¹⁰⁾ koji je zamenjen drugim od 12 avgusta 1931 god.¹¹⁾ U čl. 11 ovog Pravilnika predviđeno je da obalni znaci služe uglavnom za orijentaciju u rečnom saobraćaju sekcija za održavanje plovnog puta, dok zabrana prolaza ima imperativan karakter. »Prema tome, brodovlasnici nemaju prava na naknadu pretrpljene štete usled nedovoljnog obeležavanja od strane Države«, — što znači, da je u ovom slučaju odgovornost Države za naknadu štete isključena. Ne manje je važan Zakon o iskorišćavanju vodnih snaga od 4 jula 1931 god.¹²⁾ koji izjednačuje ovu pravnu materiju za celu državnu teritoriju, pa u § 13 normira odgovornost povlastičara, »da naknadi štetu, koju bi njegovo postrojenje njome prouzrokovalo«. U međunarodno-pravnom domenu još od Bečkog kongresa sprovedeno je načelo internacionalizacije izvesnih reka kao što su Rajna, Dunav i Visla, pa je to sa više detalja, u mnogo širem obimu i na veći broj reka prošireno Ugovorima o miru kojima je završen rat 1914—1918 godine. U Barceloni i Ženevi donete su važne konvencije i to o slobodi prevoza sa statutom i o režimu plovnih puteva međunarodnog značaja (u Barceloni 20 aprila 1921 god.¹³⁾ i o pravu na zastavu, o izvesnim pitanjima iz rečnog prava i o sudarima i štetama u unutrašnjoj plovidbi (u Ženevi u vremenu od 17 novembra do 9 decembra 1930 god.¹⁴⁾)

U pomorskom pravu, kod nas uglavnom važe odredbe starog Francuskog trgovačkog zakonika uz običajno pravo. Postoji projekat propisa koji će se na sve odnose u vezi sa saobraćajem i trgovinom na moru primenjivati, ali on još nije ozakonjen. U međunarodno-pravnom domenu bilo je raznih više-manje uspehlikih pokušaja za izjednačenje izvesnih pravila pomorskog prava, na čemu je naročito radilo Međunarodno pravničko udruženje organizujući kongrese na kojima su diskutovana i primljena čuvena pravila Jorka i Anversa. U Brislu na dan 25 avgusta 1924 god. zaključena je Međunarodna konvencija o ograničenju odgovornosti sopstvenika morskih lađa, u kojoj je izraženo načelo objektivne odgovornosti sopstvenika morskih lađa, ali je veličina naknade štete ograničena na unapred utvrđene iznose za tačno utvrđene tipove šteta.¹⁵⁾

9) — Objavljeni redom u *Zborniku* 34, str. 48; 34, str. 236; 34, str. 316; 60, str. 477.

10) — *Službene novine* od 31 marta 1924 god., broj 74.

11) — *Službene novine* od 12 avgusta 1931 god., broj 182-LIX.

12) — *Službene novine* od 7 jula 1931 god., broj 151 i od 10 jula 1931 broj 154-LI.

13) — *Službene novine* od 3 jula 1930 god., broj 148-LIV.

14) — Ove konvencije nisu ratifikovane, niti su postale naš zakon.

15) — Ova konvencija nije ratifikovana niti je postala naš zakon.

Vazduhoplovno pravo, postalo usled veoma velikog razvoja vazduhoplovne industrije i saobraćaja i rizika koji time nastaju, izgleda da je prvobitno u međunarodno-pravnom domenu postavilo izvesna načela objektivne odgovornosti, koja su docnije prešla u domaća zakonodavstva. Prvi međunarodni sporazum o prijemu vazduhoplova jedne države u vazdušni prostor druge, zaključen je aprila 1913 god. između Francuske i Nemačke, kojim je zabranjeno vojnim aeroplanima jedne države da lete iznad teritorije i da se spuste na teritoriju druge države, izuzev na poziv vlade.¹⁶⁾ U Srbiji, prvi propis o vazduhoplovima bila je Uredba od 18 februara 1913 god. koja, bez izričnog označenja prihvata onu odgovornost za pričinjene štete vazduhoplovima koju normira građanski zakonik.¹⁷⁾ Ugovori o miru kojima je završen rat od 1914—1918 godine sadrže mnogobrojne odredbe o vazduhoplovstvu, ali to nije bilo dovoljno, pa su države, bivše saveznice u ratu, na dan 13 oktobra 1919 god. zaključile Konvenciju kojom se reguliše plovdba vazduhom. Ovu konvenciju naša Država je ratifikovala zajedno sa amandmanima, pa je ozakonjena 6 decembra 1926 god.¹⁸⁾ Smatrajući da ovaj domen ne može ostati bez domaćeg zakonodavstva, naš je zakonodavac po ugledu na mnoge međunarodne zakonodavce doneo Zakon o vazdušnoj plovidbi od 22 februara 1928¹⁹⁾ god. koji je neznatno izmenjen Zakonom od 14 januara 1930 god., u kome je normirana građanska odgovornost sopstvenika vazduhoplova²⁰⁾ solidarno sa zakupcem vazduhoplova, odnosno sa letećim osobljem, uz izvesne specifikacije kojima se odgovornost približuje onoj koja je predviđena u građanskom zakoniku. Zakonodavac očigledno nije smeo da se upusti u jasno i otvoreno normiranje objektivne odgovornosti, što zakon čini vrlo često praktično neupotrebljivim. Najzad, 12 oktobra 1929 god. doneta je Konvencija za izjednačenje izvesnih propisa o međunarodnom prenosu vazduhom u Varšavi, koja je kod nas ozakonjena Zakonom od 31 marta 1931 god., u kojoj je objektivna odgovornost preduzetnika vazdušnog saobraćaja i vozioca — pilota došla do značajnog izražaja, no s tim, da se količina naknade štete ograničava na određene iznose prema subjektu ili objektu štete.²¹⁾

Najzad, automobilsko zakonodavstvo kod nas ostalo je najmanje normirano. Od izjednačenih zakona imamo svega jedan i to Zakon od 2 decembra 1930 god., koji se odnosi na preduzeća za redovan i povremeni saobraćaj putnika i robe motornim kolima.²²⁾ Drugi zakon predstavlja

16) — Navedeno kod **Dr. Ilije A. Pržića**: Osnovi vazduhoplovnog prava, Beograd, 1926.

17) — **Srpske novine** od 21 februara 1913 god., broj 41, navedeno kod **Dr. Ilije Pržića**, op. cit., str. 81 i sledeće.

18) — **Dr. Ilija A. Pržić**: Međunarodna pravna hronika: Izjednačenje odredaba o međunarodnom vazduhoplovnom saobraćaju, **Arhiv**, za novembar 1929 god., str. 381 i sl. — **Dr. M. Smirnov**: Odgovornost prevozioca u međunarodnom železničkom i vazdušnom saobraćaju, — **Naš saobraćaj**, sveske za juni i juli 1940 god., — **Službene novine** od 12 januara 1927 god. broj 8-II.

19) — **Službene novine** od 3 marta 1928 god., broj 50-XIII.

20) — **Službene novine** od 24 januara 1930 god., broj 18-VII.

21) — **Službene novine** od 5 juna 1931 god., broj 124-XXXVII.

22) — **Službene novine** od 12 decembra 1930 god., broj 286-XCVIII i **Pravilnik** o obaveznom osiguranju prevoznih preduzeća od 30 jula 1934 god., II, broj 22364/5, — **Službene novine** od 1 avgusta 1934 god., broj 175-XLV, kao i slučaj njegove primene raspravljen kod Kasacionog suda u Zagrebu, označen u **Zbirci rješidaba Stola sedmorice** u redakciji **g. g. Rucnera-Strohala**, knj. II, str. 675, odluka 960.

ozakonjenje Međunarodne konvencije o automobilskom saobraćaju zaključene u Parizu 24 aprila 1926 god., koja uglavnom određuje pojam automobila i reguliše automobilski saobraćaj.²³⁾ U Zakonu od 2 decembra 1930 god., pošto je definisan pojam automobila, autobusa i kamiona, određen je sistem dozvole za rad uz kauciju i obavezan pregled kola pre puštanja u promet. U § 7 predviđeno je obavezno osiguranje. »Preduzeće je dužno, tu se kaže, da kod osiguravajućeg zavoda u zemlji izvrši osiguranje protivu povreda i šteta koje bi bile pri prevozu učinjene putnicima i drugim licima, a u obimu određenom Pravilnikom. Saobraćaj ne sme početi dok se nadzornoj vlasti ne podnese dokaz da je ovo osiguranje izvršeno. Neplaćene premije naplaćivaće se iz kaucije.« U § 11 ostavljen je rok od tri meseca preduzećima postalim pre ovog zakona, da mu saobrade rad. Pored ovog zajedničkog zakona za celu zemlju, na teritoriji Slovenačke i Dalmacije važi stari Austriski zakon od 9 avgusta 1908 god. R. g. Bl. 162, o odgovornosti za štete nastale usled upotrebe automobila (bez novela od 1922 god.²⁴⁾ Ovaj zakon, pored mnogih varijeteta, u § 1 postavlja sledeće načelo kojim je zakonodavac nadahnut: »Ako kogod bude povređen ili pogine ili budu stvari oštećene upotrebom automobila, koji se kreće elementarnom silom po javnim drumovima ili putevima, bez šina, onda odgovaraju upravljač i vlasnik ili svaki suvlasnik za naknadu prouzrokovane štete i to kod štete na stvarima za naknadu po § 1323 Opšteg građanskog zakonika, kod telesnih povreda po §§ 1325 i 1326, a kad ko pogine po § 1327 istog zakonika.« Izrično je specificisano u § 7 da se odredbama ovog zakona ne isključuje dalja odgovornost koja potiče iz Opšteg građanskog zakonika ili iz drugih zakona. Detaljno su predviđeni slučajevi kada upravljač i vlasnik neće odgovarati po načelu kada uglavnom nema do njih krivice ili kakvog propuštanja ili kada je šteta nastala usled postupka oštećenog ili trećih lica. Primena zakona izuzeta je od potraživanja naknade zbog oštećenja lica i stvari koje se prevoze automobilom, osim ako se za to plaća ili se vrši kao profesionalno transportovanje lica ili stvari ili u službi ili po nalogima koga od odgovornih lica. U daljim odredbama predviđa se kratka zastarelost za tužbe i nadležnost sudova, kao i mogućnost osiguranja za slučaj odgovornosti za štete iz upotrebe automobila. Oglašeni su kao ništavni svi ugovori kojima se propisi ovoga zakona na štetu oštećenika unapred isključuju ili pobijaju.²⁵⁾

23) — Zbirka međunarodnih ugovora Kraljevine Jugoslavije, izdanje Ministarstva inostranih dela, knj. I, str. 41 i ost. — Službene novine od 15 februara 1933 god., broj 35-XI.

24) — Prevod ovog zakona objavljen je u srpskom prevodu Austrijskog građanskog zakonika od g. **Dr. Drag. Arandelovića** (drugo izdanje Gece Kona 1922, str 454 i sled.), po kome su navedeni docnije svi propisi iz Austrijskog građanskog zakonika. — **Rušnov-Posilović**: Tumač općemu austrijskomu građanskomu zakoniku, knj. II, str. 620 i sl. — Naveli smo nekoliko najvažnijih zakona, ma da postoji još mnogo propisa u kojima je normirana građanska odgovornost na drugi način nego što je to slučaj sa građanskim zakonicima u važnosti kod nas. U tome redu ideja skrećemo pažnju čitaocima na Zakon o činovnicima od 1 aprila 1931 god. (čl. 78), Zakon o državnom saobraćajnom osoblju od 1 jula 1931 god. (čl. 80) i Zakon o gradskim opštinama od 22 jula 1934 god. (čl. 109).

25) — Iz prilično obimne pravne literature o građanskoj odgovornosti, navodimo sledeće radove i to: **Dr. Dragoljub Arandelović**: O odgovornosti za naknadu štete — objašnjenje XXX glave građanskog zakonika, Beograd 1924, izdanje knjižare Napredak. — Spomenica IV Kongresa pravnika Kraljevine Jugoslavije odr-

II

Jedan težak slučaj, raspravljen pred sve tri sudske instancije u Beogradu, pobudio nas je da se u gornjim izlaganjima pozabavimo građanskom odgovornošću. Povodom povreda automobilskim teretnim kolima jednog radnika sa trajnim osakaćenjem, naši sudovi su osudili teraoca kola-šofera, kao direktnog pričinioća štete, dok je njegov poslodavac, inače banka, oslobođen odgovornosti.

Do povrede je došlo na taj način, što je teško natovareni kamion šofer P. okrenuo na desnu umesto na levu stranu, pa ga je tako, ne dajući signal, popeo na trotoar ulice, gde je tužilac stajao, oborio tužioca prednjim, pregazio ga zadnjim delom i udario zatim u zid jedne kafane, koji je ošteti i gde se zadržao. Na suprot mesta gde se nalazio povređeni tužilac nije bilo drugog automobila, niti je ulicom išao ma ko od putnika, koga bi šofer morao zaobići. Tužilac je od povreda ležao u bolnici preko 20 meseci, o čemu je podneo lekarsko uverenje. Stalni sudski veštak pregledao ga je na ročištu i utvrdio: »da je tužilac usled nanetih povreda ostao stalno nesposoban za svoj rad.... Rana je tužiocu zaceljena, ali nije isključeno da mu se otvori, pošto je kod njega u pitanju hronično obolenje koštanog tkiva. Tužiocu je i ubuduće potrebno lečenje, kao zavijanje i povremeni lekarski pregled radi sprečavanja eventualnog otvora na rani«. Tuženi je šofer za dokaz svojih profesionalnih sposobnosti podneo uverenje Uprave grada Beograda — Odeljenja saobraćajne policije IV br. 22955 od 8 aprila 1937 god., u kome se tvrdi: »da je šoferu P. zamenjena šoferska dozvola izdata od strane Policije grada Subotice br. 7/929 g. i izdata nova od strane ovog Odeljenja, a koju je pak svake godine redovno registrovao i to za 1936 god. registrovao je dana 27 avgusta 1936 god.« Dakle, iz uverenja se ne vidi, da je šofer P. zaista položio šoferski ispit i kako, već samo da mu je izdata šoferska dozvola u Subotici, uz oborivu pretpostavku, da je ista dozvola mogla biti izdata i bez ispita, što u sporu nije ni pokušano da se utvrdi. Ta je dozvola zamenjena u Beogradu bez ispita i bez oznake da se dozvoljava šoferu P. teranje teretnog automobila, kao težeg i opasnijeg prevoznog sredstva od običnog automobila. Zato je tužilac sporio vozarske stručne sposobnosti šoferu P. iz razloga, što voženje kamiona u momentu nesreće pretstavlja njegovu krajnju nestručnost i nepažnju. Tražio je da se sa šoferom solidarno osudi i banka, jer šofer svojim radom obavezuje banku kao pravnu ličnost, kao i to, da usled nepostojanja izričnog zakonskog

žatog u Skoplju, v. primedbu pod 4 sa tamo navedenom literaturom. — **Ivan D. Petković:** Građanski zakonik, XXX glava i tamo navedena literatura, — **Radivoje K. Novaković:** Šteta i njena naknada, Beograd 1940, izdanje Međunarodne knjižarnice, i tamo navedena literatura. — Naš rad: Međunarodna građanska odgovornost automobilista i obavezno osiguranje ove odgovornosti, **Branič**, sveska za juli-avgust 1937 god. i posebno otštampano sa tamo navedenom literaturom. — Naš saobraćaj posvećuje sudskoj praksi veliku pažnju. Tako navodimo brojeve: za mart 1939 (Oštećenik mora tužiti pored Države i železničkog službenika za nastalu mu štetu na železnici, saopštenje g. **Ivana D. Petkovića**); za juli 1939 (Zakonska odgovornost železnica i osiguranje lica protiv nesrećnih slučajeva, članak g. **Dr. Arseno M. Čubinskog**); za novembar 1939 (Tužba za naknadu štete iz ugovora o prevozu putnika i robe železnicom može se podignuti samo protiv Države, a ne mora obuhvatiti i službenika, saopštenje g. **Ivana D. Petkovića**); za oktobar 1940 (Vlasnik remorkera, čiji je kapetan pogrešnim manevrisanjem potopio drvaricu koju je primio na prevoz, odgovara za naknadu štete — saopštenje g. **Ivana D. Petkovića**). — **Dr. Ljudevit Keks:** Odgovornost vlasnika motornih vozila, **Pravnički glasnik**, sveska za juni 1939.

propisa sud analogijom primeni propise koji se odnose na povrede u železničkom saobraćaju.

Sva tri suda: Okružni sud za grad Beograd, Beogradski apelacioni i Kasacioni sud jasno su i nedvosmisleno utvrdili krivicu, krajnje nebremenje i krajnji nehat šofera P. i osudili ga na naknadu štete tužiocu. Od naknade štete prema tuženoj banci, tužioca su odbili uz sledeće obrazloženje i to:

Okružni sud za grad Beograd (presuda br. Po.-105/37 od 12 jula 1938 god.): »Sto se tiče odgovornosti tužene banke, sud nalazi, da je u konkretnom slučaju nema i to s obzirom na propis § 810 gz. po kome niko za tuđa dela nije dužan odgovarati, a primeni pak § 811 istog zakonika ovde nema mesta, jer se iz prepisa uverenja Saobraćajne policije Uprave grada Beograda od 8 aprila 1937 god., — § 388 grpp. vidi, da tuženi šofer ima dozvolu, koja je uredno svake godine registrovana, iz čega izlazi, da se tužena banka nije ogrešila o zakonsko naređenje da u službi drži stručna i za obavljanje svoga posla sposobna lica, koja su i inače poznata kao ispravna, a što je krivicom takvog lica, prilikom vršenja službe, naneta nekom kakva šteta, to banku ni u koliko ne obavezuje prema oštećenom.«

Beogradski apelacioni sud (presuda br. Pl.-1706/38 od 21 januara 1939 god.): »Ceneći pak prizivne navode tužiočeve, da je tužena banka solidarno odgovorna za naknadu ove štete, — prizivni sud nalazi: Izričnim propisom § 810 gz. predviđeno je, da za tuđa dela niko ne odgovara. Izuzetak od ovog čini jedino odgovornost poslodavca za štetu nanetu od lica koja u službi drži, a koja su kao skitnice, nevaljalci i zločinci poznati i nikakve isprave za sebe nemaju. Iz ovakve odredbe dakle izlazi, da je tendencija zakonodavca bila, da odgovornost poslodavca za naknadu štete ograniči samo na zakonom predviđeni slučaj, oslobodavajući ga inače od ove odgovornosti za štetni rad svoga nameštenika. — U konkretnom slučaju, tužena banka uzela je u svoju službu kao šofera za prenos robe teretnim automobilom tuženog P., za koga je utvrđeno da je bio stručno lice za obavljanje ovog posla. Njegova stručnost utvrđena je dozvolom za vožnju izdatom od nadležne policiske vlasti koja je svake godine uredno registrovana. S obzrom na to, banka mu je poverila jedan posao za koji je on imao punu kvalifikaciju po mišljenju nadležne vlasti Saobraćajne policije, te nije ni imala potrebe da se u ocenu njegove stručnosti upušta. Samim tim, banka je prenela na tuženog P. kao stručnjaka svaku eventualnu odgovornost za štetu koja bi od njegovog rada nastupila. — Pa kada je činjeničnim stanjem u prvostepenom postupku ustanovljeno, da je šteta za tužioca nastupila usled krajnjeg nebremenja tuženog P., koji je, ne dajući signale i nepravilno zaokrećući kolima iz jedne u drugu ulicu, naleteo na trotoar i povredio tužioca, — onda je prvostepeni sud pravilno stao na gledište, da je za ovakvu svoju nemarnu radnju jedino odgovoran tuženi P. Izvoditi pak odgovornost tužene banke iz samog fakta, što je ovako nesmotrenom licu poverila upravu kolima, bilo bi protivno pomenutim zakonskim propisima i nameri zakonodavca, da odgovornost poslodavca isključi u slučaju stručnosti nameštenika. — Prizivni sud ne može da usvoji rezonovanje prizivaoca da se odgovornost tužene banke može izvesti iz propisa §§ 24, 800 i 811 gz. kao i ostalih propisa koji bi se na ovaj slučaj mogli primeniti uz pomoć, što je sud u duhu propisa §§ 8 i 10 gz. pozvan da analogijom

raspravi one slučajeve za koje nema izričnog zak. propisa, a koji se daju tumačiti s obzirom na celokupna naređenja gz. i tendenciju zakonodavca u istom iznetu. Ovakvo rezonovanje da se primeni analogija tamo gde postoji jasno zakonsko naređenje, — protivno je osnovnom principu pravosuđa po kome se na svaki sporni slučaj ima primeniti odgovarajući zakonski propis. Pa kako je zakonodavac spornu situaciju jasno predviđeo u § 810 gz., kao što je napred izloženo, onda se u konkretnom slučaju jedino taj propis ima i primeniti. — Navod prizivaočev da se nestručnost tuženikova može zaključiti iz njegovog delanja prilikom povrede tužioca, — neumestan je i proizvoljan, budući da se stručnost jednog lica ocenjuje njegovim kvalifikacijama, a stručnost tuženikova utvrđena je u ovom slučaju dozvolom policiske vlasti da ovaj posao obavlja. Tvrdi pak da dozvola nije dovoljna i da je tužena banka bila dužna da se o stručnosti tuženog P. uveri sama njegovom diplomom neosnovano je, jer se dozvola za vožnju od strane nadležne policiske vlasti izdaje baš na osnovu kvalifikacija koje se za to traže. Isto tako je neumesno i pozivanje tužioca na specijalne zakone kao Zakon za naknadu štete učinjene smrću i telesnim povredama pri železničkom saobraćaju, Zakon o železnicama javnog saobraćaja od 23 juna 1930 i druge, po kojima se po njegovom mišljenju ovaj slučaj može raspraviti, sa razloga, što prizivni sud smatra da primeni ovih specijalnih zakona putem analogije nema mesta.«

Kasacioni sud u Beogradu (presuda br. Rev.-2075/39 od 2 januara 1940 god.): »Ne stoji ni navod revizije o tome da se presuda prizivnog suda osniva na činjeničnoj pretpostavci: da je tužena banka uzela u svoju službu šofera P. kao stručno lice, koja je pretpostavka u protivrečnosti sa parničnim spisima, iskazima svedoka, koji su posvedočili, da je tuženi P. ne dajući signale skrenuo u ulicu, popeo auto na trotoar i pregazio tužioca. Ovaj navod revizije ne stoji stoga, što po oceni Kasacionog suda između pom. konstatacije suda i stručnosti tuženog P. i parničnih spisa nema nikakve protivrečnosti, pošto je sud na osnovu dozvole za vožnju date od nadležne vlasti utvrdio da je tuženi P. bio stručno lice, jer se dozvola daje samo stručnim licima, a iskazi svedoka o tome kako je tuženi terao automobil u momentu gaženja, nemaju uticaja na pitanje stručnosti tuženog P., kao šofera već se njima utvrđuje samo to, da je on u danom slučaju nehatno i nebrižljivo postupao, što je moguće i kod stručnog lica.«»Navod revizije, da je prizivni sud dao pogrešnu pravnu ocenu o spornoj stvari odbijajući tužbeni zahtev prema tuženoj banci, i ako je ona držala u službi kao šofera nestručno lice koje nije imalo dozvolu za vožnju teretnih kola, a sem toga da banka kao pravno lice dela preko svojih organa, u ovom slučaju preko tuženog P., te da bi odgovorajući za štetu koju je on naneo, odgovarala za svoje delo, neosnovan je, jer je činjeničnim stanjem utvrđeno, da je tuženi P. imao šofersku dozvolu od nadležnih vlasti i da je registraciju iste svake godine obnavljao, a tužilačka strana ne podnosi nikakve dokaze o tome, da tuženi P. nije imao dozvolu za vožnju teretnih kola«. Najzad, Kasacioni sud nalazi, da po čl. 37 i 42 Zakona o akcionarskim društvima, banku kao akcionarsko društvo »zastupa i obavezuje njen upravni odbor, prema čemu upravni odbor dela u ime akcionarskog društva, a tuženi P. je samo nameštenik tužene banke i ona bi za njegova dela za štetu koju drugom pričinila odgovarala samo onda, kada bi se utvrdilo, da on nema

stručne sposobnosti za posao koji mu je poveren, — § 811 gz., što ovde nije slučaj.«

Epilog ovog spora: tužilac stalno nesposoban za rad, inače radnik-pečalbar koji sa porodicom živi jedino od svoga rada, ima izvršnu sudsku presudu na 40.000.— din. glavnog duga i više hiljada dinara na ime naknade parničnih troškova od šofera P., koji, radnik kao i tužilac, živi od svoga rada i nema nikakve druge imovine i koji je svoj posao kod banke odmah po prvostepenoj presudi napustio i otišao neznano kuda. Banka, međutim, koja je bila poslodavac i kao takva vukla korist od teretnih kola izlažući treća lica opasnim rizicima usled ove opasne sprave, nikom ništa da plati, jer je uzela stručno lice u službu, pa nije dužna da se stara o tome kako to stručno lice primenjuje svoju stručnost s pogledom da se za šofera teretnih kola, pored stručnih sposobnosti, traže i lične, o čemu se banka morala prethodno uveriti s pogledom i na to, da u sporu nije utvrđeno, da je šofer P. imao dozvolu i za teranje teretnih kola, jer se to iz uverenja saobraćajne policije ne vidi.

III

Ovaj pravni slučaj, kao i mnogi slični pravni slučajevi na sličan način presuđeni kod naših sudova, postavljaju imperativnu dužnost našem zakonodavcu da što pre donese naročito zakonodavstvo za motorna kola shvaćena u najširem smislu i povrede koje se njima nanose trećim licima. U tom zakonodavstvu mora se predvideti solidarna odgovornost sopstvenika i teraoca ovakvih motornih kola po načinu objektivne, uzročne, solidarne odgovornosti, koja neće počivati na pojmu greške-krivice učinioca. Povredeni bi imao samo da utvrdi fizički fakat povrede, a sopstvenik i teralac kola kojima su povrede nanete mogli bi se osloboditi samo ako dokažu da je šteta nastala krivicom povrednog ili usled više sile. Ako se ne može doneti nov automobilski zakon, može se sa nešto izmena proširiti Austriski zakon od 9 avgusta 1908 god.²⁶⁾ ili u najmanju ruku čl. 1 Srpskog zakona od 21 aprila 1885 god. o obaveznoj naknadi štete učinjene smrću i telesnom povredom pri železničkom saobraćaju sa ostalim propisima ili protumačiti tako zakonodavnim putem, da se isti zakon primenjuje i na povrede pričinjene u automobilskom saobraćaju, u koji pojam dolazi saobraćaj automobila, teretnih motornih kola, autobusa, motocikleta i svih drugih sprava koje se kreću van šina elementarnom silom.

Sličan slučaj raspravljen je na drugi način u jednom drugom sporu. Kasacioni sud se tom prilikom nije zadovoljio samo da u presudi konstatuje, da se sopstvenik oslobađa odgovornosti za štete nanete njegovim automobilom od šofera u njegovu službu uzetog, već je osudio i sopstvenika solidarno sa teraocem iz razloga, što, iako je teralac imao dozvolu za teranje automobila, nije bio naročito osposobljen za teranje teretnih kola, iz čega izlazi, po shvatanju Kasacionog suda, da takav šofer »nije bio stručno lice«. Sasvim umesno, dakle, u ovom sporu Kasacioni

26) — To je preporučio zakonodavcu i IV Kongres pravnika održan u Skoplju 1931 god. u svojoj rezoluciji, — v. naše saopštenje: Desetogodišnjica Kongresa jugoslovenskih pravnika, *Letopis Matice Srpske*, sveska za januar i februar 1935 god.

sud zahteva od teraoca teretnih kola veću stručnu sposobnost, nego od teraoca običnih automobila, pa je za žaljenje što ovakav metod nije primenjen i na slučaj koji smo ovde izneli.²⁷⁾

IV

Po pitanju građanske odgovornosti, između mnogobrojnih slučajeva iz svakidašnje sudske prakse, navešćemo tri slučaja od kojih dva iz prakse Kasacionog suda u Beogradu i jedan slučaj iz prakse Kasacionog suda u Zagrebu, kao i jedan slučaj koji nije dobio sankciju najvišeg suda u Beogradu.

1. — Kasacioni sud u Beogradu u presudi br. Rev.-160/35 od 1 januara 1935 god. osudio je sopstvenika onoga konja koji ujeda i koji je kao takav ujeo prolaznika, za štetu naretu ujedom, a nije osudio kočijaša kome je konj bio poveren. Svoje shvatanje sud je osnovao na § 815 u vezi § 808 gz., jer je sopstvenik konja prenebregao svoju dužnost time, što nije upozorio kočijaša da konj ujeda. Bez obzira na to, što se ne može zamisliti, da kočijaš nije i sam zapazio da konj ujeda budući upućen svakodnevno na njega, pa da je stoga na ovakvog konja morao obratiti veću pažnju, nego obično, naročito kod mesta gde ljudi prolaze, presuda bi, kao pravilna, mogla pre biti obrazložena povredama kojima su izloženi prolaznici od životinje koja ujeda, ali koju sopstvenik, znajući da ujeda, drži u službi i vuče od nje korsti. Kasacioni sud, međutim, pretpostavio je, da i u ovom slučaju ostane u granicama Građanskog zakonika i subjektivne građanske odgovornosti — odgovornosti za propuštanje, za nedostatak pažnje, ali je njegova presuda i na zakonu osnovana u užem smislu i pravična u najširem smislu reči.²⁸⁾

2. — U dve instancije, i to Okružnog suda za grad Beograd i Beogradskog apelacionog suda (presuda br. Pl.-380/35 od 21 februara 1936 god.), pošto nije bilo revizije Kasacionom sudu, raspravljen je slučaj odgovornosti Opštine grada Beograda za naknadu štete nastale usled gaženja jednog prolaznika od strane opštinskog autobusa. Ustanovilo se, da je Opština bila uzela na probu šofera, sa urednim vozaškim dokumentima, koji je kritičnog momenta, budući na probi, terao autobus, pa je sud našao, da je Opština kriva, što je dozvolila da nestručno lice, za vreme probe sposobnosti, istu probu obavlja po prometnim prestoničkim ulicama, — §§ 811 u vezi 818 gz. Komentator ove odluke g. Dr. Adam P. Lazarević s pravom nalazi da »nije dovoljno da zaposleno lice ima uredne isprave o stručnoj sposobnosti u opšte, već je nužno i to, da je takvo lice osposobljeno za vršenje poslova svoje struke i pod naročitim mesnim i vremenskim prilikama«.... »Bilo bi celishodnije, a s pogledom na propis § 24 gz. i pravilnije, da rizik uvek snosi vlasnik prevoznog sredstva ili lice koje otuda uživa prihode solidarno sa voziocem, čijom je krivicom šteta prouzrokovana.«

Na ovom slučaju nepobitno se vidi, da nije šoferska dozvola dovoljna sama po sebi, ako se za naročito opasnu vožnju, kao kod autobusa ili teretnih kola traži specijalna sposobnost. U konkretnom slučaju, šofer i po-

27) — Branič za oktobar 1938 god., str. 505, saopštenje g. Jovana D. Smiljanića.

28) — Ivan D. Petković: Građanski zakonik, odluka saopštena ispod § 815, str. 311.

red uredne šoferske dozvole nije imao stručnu spremu da tera autobus, koji je međutim, u pogledu motora, goriva, kretanja i upravljanja, automobil u širem smislu. Ali, da je Opština grada Beograda, bez prethodne probe, uzela šofera sa urednom dozvolom i dala mu autobus u ruke, pa on tom prilikom nekog povredio, za takve povrede u slučaju tužbe Opština bi se branila stručnošću šofera, pa bi možda strogom primenom zakona, Opština izpala iz obaveze prema oštećenom ili u najgorem slučaju supsidijerno odgovarala. Ovako, uzimajući dotičnog šofera na probu, Opština je i sama priznala, da on i pored urednih vozarskih dozvola nije stručno osposobljeno lice za teranje autobusa, pa je naravno odgovorna za štetu koju ovako nestručno lice pričini trećim osobama, — § 811 gz.²⁹⁾

3. — Sreski sud za grad Beograd pokušao je da se oslobodi uskog okvira Građanskog zakonika i da pode novim putem kada je sudio po slučaju naknade štete od šofera autobusa i autobuskog preduzeća kome autobus pripada, povodom sudara nastalog greškom autobusa sa putničkim automobilom tužioca. Pošto je utvrdio krivicu šofera autobusa za sudar, sud je presudom br. P.-7632/34 osudio šofera i autobusko preduzeće. »Pa kako autobusko preduzeće svojina tuženika, ima koncesiju za prevoz putnika po kojoj je obavezno da održava tu autobusku liniju, to jedino ono i može biti odgovorno za svu štetu koju njegova kola prouzrokuju, a društvo se može od svojih službenika, čijom je krivicom došlo do sudara, naplatiti. Isto tako sud nije mogao usvojiti stanovište zastupnika tužene strane da naši pozitivni propisi ne predviđaju odgovornost sopstvenika za učinjenu štetu. Sud smatra da § 812 gz. jasno precizira odgovornost sopstvenika vozila za štetu koju bi njegovi ljudi učinili, a kako je u pitanju savremeno prevozno sredstvo, sud nalazi da je na osnovu § 8 gz. koji dopušta široku analogiju, pa i na osnovu pozitivnih propisa, koji ovu odgovornost normiraju, za ostala prevozna sredstva (železnice i dr.), a s obzirom na javnu funkciju koju autobuska preduzeća vrše održavajući saobraćajne linije, odgovornost sopstvenika preduzeća nesumnjiva je i onda kada nije reč o šteti koja nije putnicima na tim vozilima naneta.«

Međutim, Okružni sud za grad Beograd i Kasacioni sud odmah su energično stali na put ovoj neočekivanoj evoluciji sudske prakse i to Okružni sud odbijajući tužioca od traženja i preinačujući u tome smislu presudu Sreskog suda (presuda br. Pl. — 435/36), a Kasacioni sud, (Rev. — 311/37 od 11 marta 1937 god.), potvrđujući presudu prizivnog suda izričito kaže: »Naš gz. kad pitanja o odgovornosti za naknadu štete usvojio je teoriju krivice, jer po §§ 800 i 801 gz. za štetu odgovara ono lice čijom je krivicom šteta prouzrokovana, a u § 812 gz. predviđen je izuzetak od ovog pravila koji se kao izuzetak ima striktno tumačiti, te se ni analogijom ne može na ovaj slučaj proširiti, kako je to i prizivni sud pravilno našao.«³⁰⁾

Ova tri slučaja jasno potvrđuju da naši sudovi sa Kasacionim sudom na čelu stoje na stanovištu potrebe dokazivanja krivice od strane povredjenog prema učiniocu za štetu nastalu postupkom ovog poslednjeg

29) — Arhiv, sveska za novembar 1936 god., str. 454 i sl. odluka saopštena i komentarisana od g. Dr. Adama P. Lazarevića.

30) — Arhiv, sveska za oktobar 1937 god., str. 354 i sl., saopštenje g. Drag. D. Gerasimovića, kao i primedba g. Dr. Milana F. Bartoša.

i da se uglavnom zadovoljava formalnim dokazima o sposobnosti i stručnoj spremi prevoznika — šofera, ne stavljajući u dužnost poslodavcu — sopstveniku da se i na drugi način osvedoči o sposobnostima teraoca-šofera, kao i da prati i kontroliše njegov rad. Praktična posledica ovog jeste u tome, da sopstvenik i glavni korisnik ne snose nikakvu odgovornost za štetu nanetu putem njegovih motornih kola i od njega uzetog lica u službu, a prema trećim licima koja su svakodnevno izložena najopasnijim rizicima s pogledom na sve veću snagu motornih kola i sve veću nesmotrenost, nepažnju i nestručnost voznog osoblja. Kod ovakvog stanja stvari nije nikakvo čudo, što se dešavalo, što se dešava i što će se dešavati i u buduće, da oštećeni ima pred sobom osuđenog krivca-šofera od koga ne može ništa da naplati od sudom dosuđene naknade štete, dok sopstvenik, koji je korisnik ove opasne stvari, u glavnom ne snosi nikakvu odgovornost. Praktično, odgovornost iz Građanskog zakonika, ovako primenjena, svodi se na neodgovornost.

4. — Četvrti slučaj izabran je iz prakse Kasacionog suda u Zagrebu. On se može nazvati klasičnim i tretirati kao vesnik bolje i pravičnije primene starog Austriskog opšteg građanskog zakonika za slučajeve građanske odgovornosti iz savremenog života nastale usled sve većeg razvoja mašinstva i sve većeg broja motornih kola u saobraćaju na koje zakonodavac početkom XIX veka kada je gz. donosio, nije mislio. Kasacioni sud u Zagrebu time je pokazao, da može da se uzdigne iznad uskog okvira predviđenog za građansku odgovornost u gz. i da kao elastično najviše sudsko telo prilagodi stari gz. novom modernom životu i njegovim potrebama, kada već zakonodavac to nije docnije učinio.

Ticalo se naknade štete za povredu nanetu jednom licu gradskim tramvajem u Zagrebu. Sve tri sudske instancije u Zagrebu osudile su Gradsku štedionicu iz Zagreba, kao koncesionara i korisnika tramvaja, na naknadu štete oštećenom, a ne službenika čijom je neposrednom krivicom došlo do povrede.

Sreski sud I u Zagrebu presudom br. P. — 70866/gr. od 20 rujna 1933 god., pošto je potvrdio pravilo da niko ne odgovara za tuđa dela, — § 1306 OGZ, odmah je stavio na suprot i pravilo da niko bez odgovornosti po sebi ne može uzeti na posao »osobu pogibeljnu ili nesposobnu za vršenje dotičnog zvanja. Istina, kaže sud, službenik čijom je krivicom tužilac povređen bio je »usposobljen za vršenje svoje službe«, ali sud ipak nalazi da je Gradska štedionica odgovorna za nastalu štetu pozivajući se na Železnički poslovni pravilnik. »U tim posebnim propisima nije, doduše, predviđen nazočni ili sličan slučaj, ali je nedvojbeno, da se ovaj slučaj imade ovamo svrstati, jer bi inače gledom na okolnost da su tramvajski vozači ljudi bez ikakve imovine, imovina građana bila potpuno nezaštićena protiv neopreznosti vozača.«

Apelacioni sud u Zagrebu presudom br. Pl. — 112 57/33 od 19 novembra 1933 potvrdio je ovu presudu dopunjavajući je time, da je Gradska štedionica odgovorna zbog propuštanja, jer ne samo da treba da vodi nadzor nad radom svoga službenika, »nego je i odgovorna za njegov rad«.

Najzad, Kasacioni sud u Zagrebu, presudom br. Rev. — 468/34 od 26 juna 1934, snažeći presudu Apelacionog suda, formulisao je definitivni oblik novog tipa građanske odgovornosti koja se u pojavljenom slučaju nametala. On prvo polazi od konstatacije da za konkretan slu-

čaj nema posebnog zakona, pa da mora pristupiti prosuđivanju postojećih propisa i analogiji, — § 7 OGZ. Odmah zatim na postavljeno pitanje zašto odgovara Gradanska štedionica, odgovara da je to stoga, što je vlasnica električne željeznice — tramvaja »bez obzira na pitanje krivnje za svaku imovinsku štetu koja ima svoj izvor jedino u prometu, jer je ona dužna svoje pravo, tj. koncesionirano preduzeće izvršivati samo tako, da ne ugrožava tuđe interese. Čim je, dakle, tužitelju bez njegove krivnje uslijed sudara sa tramvajskim vozom nanesena imovinska šteta, ima za nju, jer je nastala u izvršivanju prometa, odgovarati tužena stranka kao vlasnica odnosnog poduzeća, (§§ 364 i 1305 OGZ)«. Iz toga izlazi, da Kasacioni sud vodi računa i o tome da je šteta nastala u izvršenju prometa. »Ona, tj. Gradska štedionica, odgovara za uspeh ili učinak, koji nije skrivio oštećenik, ali koji je nastao u izvršenju njezinog prava bez obzira na to, da li tu ima krivice njezine ili njezinih organa, na čemu ne mijenja ništa okolnost, da bi oštećenik mogao i od krivca (organa) tražiti otštetu i da preduzeću pristoji pravo regresa spram krivca.« Time Kasacioni sud, sasvim umesno, priznaje oštećenom pravo izbora pravnog puta kojim želi da svoje pravo ostvari, a Gradskoj štedionici pravo regresa spram krivca.

»Zakon od 8 prosinca 1877 god. glede odgovornosti željeznica za tjelesne ozljede i usmrćenje ljudi, te željeznički poslovni red ima se primijeniti i na cestovne željeznice koje se teraju električnom strujom, jer i za ove važi razlog zbog kojeg su određeni strogi propisi u pogledu odgovornosti za nesreće u prometu. Iz tih se zakonskih ustanova mora silom logike zaključiti, da poduzeće odgovara uopće za svoje namještenike, s kojima se u prometu služi i za materijalne štete, koje budu nanižete po krivnji njezinih namještenika, a koja je krivnja jednaka krivnji poduzeća, tako da ono neograničeno, naravno sa pravom regresa, odgovara za štete. Jedino se imade u nedostatku zakonskih propisa način krivnje i naknada štete obvezanog poduzeća prosuđivati po propisima 30 glave II dijela OGZ, nu bez olakšica osobito u pogledu dokaznog tereta, koje predviđa gore pomenuti zakon za štete učinjene uslijed tjelesnih ozljeda i usmrćenja ljudi.« Prema navedenom Kasacioni sud u nedostatku propisa za konkretan slučaj primenjuje druge najpogodnije propise, a preko tih propisa proklamuje krivicu samog preduzeća, koja je jednaka sa krivicom njenih nameštenika, pa po tom načelu utvrđuje da preduzeće odgovora za štete nanete trećim licima od strane njegovih nameštenika. Naročito je važno, što Kasacioni sud otklanja sistem dokazivanja iz OGZ, po kome dokaz za krivicu pada na oštećenog, tako da preduzeće — Gradska štedionica ima da utvrdi, ako želi da se odgovornosti oslobodi, da je šteta nastala krivicom oštećenog ili usled više sile. Ova pravna posljedica veoma je važna s pogledom na tip povrede i teškoću ovih utvrđivanja od strane povrednog, na koga bi ovaj dokaz padao po OGZ.

»Tužena je stranka juridička osoba koja ima ista prava i jednake dužnosti kao i svaka fizička osoba. Prema tome, mora da odgovara i za delikte. Ona kao juridička osoba može poslove, kako u upravi svoga preduzeća, tako i u izvršivanju njegovu u opće obavljati samo po fizičkim licima. S toga ona odgovara i treba da odgovara i za štetu prouzrokovanu uslijed protivpravnog čina (delikta) svoga vozača, koji je taj protivpravni čin (delikt) u izvršenju povjerenog mu djelokruga učinio. Ne radi se dakle o tuđem djelu nego o vlastitom, jer poduzeće radi po

izvjesnom fizičkom licu i u okviru svoga reprezentativnog odnosa zastupa poslovanje toga lica (§§ 26 i 1313), zbog čega bi bilo krivo, kada bi podu zeće odgovaralo samo za krivnju in eligendo odnosno inspiciendo».

Stoga je Gradska štedionica i osuđena, jer se kao pravna ličnost nije mogla izgovarati da je neodgovorna, pošto se ne radi ovde o tuđem, nego o njenom sopstvenom delu, jer preduzeće ne može kao pravna ličnost, neposredno i lično obavljati svoje poslove, već samo preko svojih organa, koji radeći za nju ustvari izražavaju njenu volju, pa ovde zaista ne može biti govora o tuđim, već samo o sopstvenim postupcima.«³¹⁾

Kasacioni sud u Beogradu međutim, u presudi br. Rev. — 654/38 od 14. novembra 1938 god. po pitanju štete nastale prevezenom licu beogradskim tramvajem koji eksploatare Opština beogradska našao je da Opština »odgovara neposredno svakom licu koje sa njom preko njenih organa sklopi ugovor o prevozu, za izvršenje toga ugovora. Iz toga ugovora, — §§ 13 i 531 gz., — proizilazi za Opštinu obaveza da ugovor i izvrši onako, kako ga je zaključila, tj. da svako lice preveze i osigura mu pri tome bezbednost saobraćaja. Ako se pri tome desi putniku, koji je u ugovornom odnosu sa Opštinom, kakva šteta zbog neizvršenja ugovora ili nepravilnog izvršenja istog, Opština će odgovarati za nakadu nastale štete, — §§ 800 i 801 gz. Iako Opština vrši službu prevoza tramvaja preko svojih ljudi, te ne bi po § 801 gz. mogla da odgovara za njihova protivpravna dela, ipak po § 812 istog zakona Opština će, kao vozilac, pošto ona vrši službu prevoza tramvajem na teritoriji grada Beograda, odgovarati oštećenom i za onu štetu koju bi putnicima, prilikom izvršenja ugovora o prevozu naneli ljudi, koji su u službi ovog opštinskog preduzeća. Zato je pravilno tužilac podigao tužbu protivu Opštine grada Beograda zbog štete koja je nastala u toku izvršenja ugovora o prevozu. Slična odredba postoji i kod odgovornosti Države za prevoz železnica, — § 5 Železničke saobraćajne uredbe. Pozivanje revizije na propis § 109 Zakona o gradskim opštinama u konkretnom slučaju neumesno je. Ova supsidijerna odgovornost Opštine kao javno-pravnog tela samoupravnog karaktera ustanovljena je samo onda kad Opština treba da odgovara za dela njenih organa koja oni učine u vršenju svoje funkcije. U takvom slučaju zakon postavlja uslov, da oštećeni, ako hoće da naplati svoju oštetu od Opštine, ovu tuži zajedno sa njenim organom, koji mu je štetu pričinio i da u takvom sporu dokazuje krivicu njenog organa, iz čega po zakonu sleduje i odgovornost Opštine. Kako je oštećenoj pričinjena šteta prilikom izvršenja ugovora o prevozu, koji Opština vrši u svojoj eksploataciji, to će ona odgovarati po specijalnom propisu § 811 gz., te je zato pravilna odluka prizivnog suda.«³²⁾

Kasacioni sud u Beogradu, dakle, čini razliku između ugovorne odgovornosti, po kojoj Opština direktno odgovara oštećenom licu sa kojim je u ugovornom odnosu prevoza i deliktne odgovornosti Opštine prema trećim licima sa kojima nije u ugovornom, već u faktičnom odnosu nastalom usled vanugovornog-deliktne oštećenja kad odgovara po §

31) — **Mjesečnik**, sveska za siječanj 1935 god., str. 42 i sl., saopštenje g. **Dr. Srdana Budisavljevića**. — Ista odluka saopštena kod **Rucner-Strohal: Zbirka rješidaba**, knj. I, broj 135, kao i odluke u istoj knjizi pod br. 87, 479, 133, 138, 139 i 477; knj. II, br. 609, 960 i 1025.

32) — **Tihomir M. Ivanović: Sudska praksa 1932—1939 god. br. odluke 831**, str. 627 i sl.

109 Zakona o gradskim opštinama supsidijerno sa direktnim učiniocem — opštinskim činovnikom, koga oštećeni mora tužiti u isto vreme kada i Opštinu, da bi ovu zadržao u obavezi. Sudeći po gore saopštenoj odluci Kasacionog suda u Zagrebu, izgleda da ovaj sud ne pravi gornju razliku pošto je neosporno da i na njegovoj sudskoj teritoriji, da bi i u prvom i u drugom slučaju Gradska štedionica u Zagrebu odgovarala neposredno oštećenom, jer prema rezonovanju Kasacionog suda u Zagrebu, po sredi je sopstveno, a ne tuđe delo, ma da izvršeno od fizičkog lica za račun pravne ličnosti. Ovakvo načelno neslaganje između dva odeljenja jednog jedinstvenog Kasacionog suda, koji nažalost nikad nije ustanovljen, ne bi se sigurno dogodilo, da se pravda izriče iz jednog najvišeg suda. Ni Zakon o ustrojstvu sudova, budući da je po sredi neizjednačeno — građansko zakonodavstvo, ne daje mogućnost da se u zajedničkoj sednici sastavljenoj od predstavnika svih odeljenja Kasacionog suda u našoj zemlji, nade jedno zajedničko rešenje, tako da će se i dalje praksa dva naša najviša suda, beogradskog i zagrebačkog, razvijati potpuno nezavisno i odvojeno jedna od druge, ma da u stvari oba suda primenjuju građanski zakonik koji sadrži veoma slične odredbe po spornom pitanju, uz slično sporedno zakonodavstvo.

Vrlo je nezgodno ako se postavi pitanje da li bi slučaj sa oštećenim radnikom iz Beograda, koji nas je pobudio na ova izlaganja, dobio drugo rešenje pred Kasacionim sudom u Zagrebu s pogledom na shvatanje ovog najvišeg suda, pa bi možda sasvim drugi ishod ovog spora kod toga suda bio. To, međutim, ne bi smelo da se desi, jer u jednoj državi pravda mora da bude svuda jednaka i ista.

V

Kako da se obezbedi efikasna zaštita trećim licima od motornih kola i kako da se osigura naplata dosudene sume na ime naknade? Nesumnjivo jednim modernim zakonom o automobilskoj odgovornosti u kome bi načelo objektivne, kolektivne-solidarne odgovornosti zamenilo načelo krivice — greške i individualne odgovornosti. Na mesto, dakle staro, subjektivne građanske odgovornosti iz građanskog zakonika, koja bi ostala kao redovno pravo za sve druge odgovornosti ukoliko nije izuzeta drugim zakonima, došla bi nova objektivna odgovornost bilo samo prema oštećenim trećim licima van automobilskog prevoza, dakle, van ugovornog odnosa iz ugovora o prevozu, bilo i sa onima iz ovakvog odnosa. Uvelo bi se u isto vreme i obavezno osiguranje ove odgovornosti po tarifama koje bi ustanovila i kontrolisala državna vlast, ili koje bi naplaćivala kao ustanova koja je prihvatila na sebe da garantuje oštećenim licima isplatu onih iznosa koji bi im iz oštećenja po gornjem osnovu pripadali. Srpski ili Hrvatski zakon o naknadi štete ljudima i stvarima u železničkom saobraćaju mogli bi se u nešto izmenjenom ili neizmenjenom obliku proširiti i na nastale štete motornim kolima, ako se ne bi mogao doneti moderan zakon o automobilskoj odgovornosti i obaveznom osiguranju ove odgovornosti. Tako bi se moglo postupiti i sa Austriskim zakonom od 9 avgusta 1908 god. o odgovornosti za štetu usled upotrebe automobila, ali bi se nesumnjivo prethodno moralo pristupiti izvesnim izmenama u smislu pojačanja objektivne građanske odgovornosti. Pri izučavanju svih pitanja i donošenju odnosnih zakonskih propisa nesumnjivo da bi našem.

zakonodavcu korisno poslužili radovi kako Društva naroda, tako i Međunarodnog instituta za izjednačenje privatnog prava u Rimu, o čijem je radu bilo više reči u našoj studiji pod naslovom: Međunarodna građanska odgovornost automobilista i obavezno osiguranje ove odgovornosti.³³⁾

Dok se ovako ne postupi, mora se tražiti izlaz na drugoj strani — u primeni i tumačenju postojećeg zakonodavstva, a u prvom redu građanskih zakonika.

Kao prva mera u ovom redu ideja imali bi da se pooštire uslovi prilikom ispita o stručnosti onih kojima je povereno upravljanje motornim kolima, pa bi se njihova stručnost morala utvrditi za tačno određeni tip kola i ispitivanje stručnosti imalo bi se obnavljati posle svake druge ili treće godine. Šoferska dozvola bi se izdavala samo uz prethodni najstrožiji lekarski pregled interesenata i uz prethodno strogo ispitivanje same ličnosti šofera u pogledu njihovih ličnih svojstava (da li su skloni piću, ili brzoy vožnji, nemarnosti uopšte, da li su osuđivani i kad i za šta i od koga, itd.), kome bi ispitivanju bili podložni za sve vreme dok bi imali šofersku dozvolu. Za najmanji prekršaj koji bi mogao da dovede treće osobe ili njihovu imovinu u opasnost, moralo bi se najstrožije kažnjavati, prvenstveno oduzimanjem šoferske dozvole. A pre svega, sopstvenici motornih kola morali bi da prime na sebe obavezu prilikom uzimanja šofera u službu, da će voditi računa o njihovom radu, što će doći samo po sebi, kada budu solidarno odgovarali sa njima za štete nanete motornim kolima. Jer, kad sopstvenik zna da može solidarno odgovarati sa šoferom za naknadu štete koju ovaj pričinu trećim licima, on će strogo paziti koga uzima u službu, pa se neće zadovoljiti samo formalnom stručnošću njegovom, već će stalno paziti na njegov rad, jer više sudovi neće uzimati formalnu stručnost šofersku kao razlog za oslobodenje od građanske odgovornosti sopstvenika motornih kola. Tako treba shvatiti i nastojanje Kasaciong suda u Beogradu, da za teranje teških teretnih motornih kola traži naročitu dozvolu, koju pak odgovorni šofer nije imao u slučaju povodom koga smo ovu studiju napisali.

Ali sve to ne bi bilo dovoljno. Treba naći načina u zakonu da se do donošenja novog zakonodavstva treća lica obezbede od povreda i osiguranju u naplati dosudene štete. U tom redu ideja morala bi se uvesti obavezna građanska odgovornost za štetu nastalu određenim kolima, bez obzira ko ih tera i ko je oglašen za odgovornog. Naknadu koja bi se po tom osnovu imala platiti, treba isključiti iz mogućnosti obezbede ma sa čije strane dolazile, a naročito sa strane teraoca i sopstvenika kola i njegovih poverilaca. Sve dok se šteta ne plati, kola kojima je ista prouzrokovana služila bi kao garancija oštećenom da će šteta biti isplaćena. Ova mera, kao zakonska privilegija oštećenog išla bi pre svih drugih obezbede, pa i onih prvobitnih sopstvenika automobila do definitivne isplate ili založnih poverilaca ranijeg datuma od nastale štete, da bi se svaka moguća zloupotreba otklonila.

33) — V. primedbu pod br. 25. — Građanska odgovornost, a posebno odgovornost kod prevoza bila je predmet Kongresa u Kanadi od 21—25 avgusta 1939 god., organizovanog od strane Udruženja Henri Kapitant za francusku pravničku kulturu, za koji smo Kongres spremili rad O odgovornosti u prevozu i koji će biti objavljen u aktima Kongresa. V. saopštenje o Kongresu u *Bulletin de l'Association Henri Capitant pour la culture juridique française*, 1939, No. 3, kao i naše saopštenje u *Godišnjaku Udruženja za uporedno pravo*, knj. I.

Postoje mnoga rešenja u primeni postojećih građanskih zakonika. Mi ćemo predložiti samo dva od tih rešenja.

Prvo bi rešenje bilo, da se rezonovanje Kasacionog suda u Zagrebu, izloženo u stavu IV, 4 ove studije, generališe, tj. da se putem analogije, u nedostatku izričnog zakonskog propisa, i pred faktom da zakonodavci iz početka XIX veka kada su donosili građanske zakonike, koji su sada u važnosti, nisu mislili na moćna motorna kola i štete njima nanete, jer se u to vreme njihovo postojanje nije moglo ni naslućivati, shodno primene propisi koji važe za naknade štete pričinjene u železničkom saobraćaju, bez obzira na čijoj pravnoj teritoriji važe, koji svi predviđaju objektivnu građansku odgovornost sopstvenika za štete, prenoseći teret dokaza sa oštećenog na sopstvenika odnosno direktnog pričinioca štete. Na ovima je da utvrde da je šteta nastala usled više sile ili usled postupka samoga oštećenog, pa da se od ove odgovornosti oslobode. Ovakav sistem odgovornosti ne bi mogao pravilno funkcionisati ako se ne bi prihvatila i generalisana organska teorija o odgovornosti pravnih lica, koju tako energično zastupa Kasacioni sud u Zagrebu u ranije navedenom pravnom slučaju, tako da u svakom slučaju pravna ličnost kod pričinjene štete preko njenih organa odgovara za svoja, a ne za tuda dela, pošto nema neposredne volje već svoju volju izražava preko fizičkih osoba — njenih organa. Ovo s toga, što pravne ličnosti, u koji pojam na prvom mestu dolazi država, najčešće eksploatišu saobraćaj u celoj zemlji.

Drugo bi rešenje počivalo mnogo više na postojećim propisima o građanskoj odgovornosti u građanskim zakonicima, koji bi imali biti vrlo liberalno protumačeni s pogledom na vlast priznatu sudovima da se služe analogijom pri primeni zakona (§§ 6 i 7 AGZ i §§ 8 i 10 SBZ). Austrijski i Srpski građanski zakonik mislimo da bi pružili traženo pravilno i pravično rešenje uvođenjem pojma zloupotrebe prava u građansku odgovornost. Pošto je AGZ potpuniji, a ovlašćenje sudiji u §§ 6 i 7 za primenu i tumačenje zakona šire od SGZ, to je naravno na području primene prvog zakonika povoljnija mogućnost za pravilno rešenje ovog pitanja od područja na kome važi SGZ. U tom redu ideja imamo pre svega § 364 st. I AGZ, koji je noveliran, ali je zadržana stara redakcija stava I i u kome se kaže: »U opšte u vršenju prava svojine ima samo dotle mesta, dokle se time ne vredaju prava trećih, ili dok se ne prestupe zakonska ograničenja propisana radi održanja i potpomaganja opšteg blagostanja.« Taj propis doveden u vezu sa § 1305 AGZ u staroj redakciji, jer je takode noveliran, a koji glasi: »Ko u zakonskim granicama čini upotrebu od svoga prava, ne odgovara za štetu koja bi otuda za drugoga nastala«, — daje mogućnost za naknadu štete od onoga koji učini upotrebu svoga prava izvan zakonskih granica. Kad se motorna kola upotrebe protivno propisima, bilo za to što su sama neispravna ili što se nestručno, nesigurno ili brzo kreću, pa tako pričinje štetu trećim licima, onda postoji pre svega zloupotreba prava svojine automobila u vezi prava da se isti kreće u skladu sa propisima i prirodom ovog opasnog prevoznog sretstva. S druge strane, postoji nehat, nepažnja ili gruba krivica — greška u građansko-pravnom smislu sopstvenika, da tako nesigurna, nesposobna ili inače sposobna, a brza kola, kreće na način koji ugrožava treća lica, bilo lično, bilo preko nestručnih lica, u širokoj i liberalnoj interpretaciji § 315 gz. i shvatanju krivice sopstvenika motornih kola u najširem građansko-pravnom smislu. Sopstvenik bi, dakle, usled prekoračenja svoga prava da drži i koristi opa-

snu pravu na način da ona ne ugrožava treća lica i usled nehatnog ili zlonamernog propuštanja da pazi da se kola kreću u skladu sa svojom opasnom prirodom i interesima trećih lica, bio odgovoran za štete pričinjene njegovim kolima, jer bi te štete poticale od njegovih postupaka koji bi se ravnali sa građanskom krivicom shvaćenom u najširem građansko-pravnom smislu, — § 1295 AGZ.

Za Srpski građanski zakonik moglo bi se gornje rezonovanje prihvatiti s pogledom na to da u ovom zakoniku postoji pravilo, da ko kavo pravo uživa »mora i breme s njim skopčano nositi«, — § 24 gz., da ko drugom štetu pričini, mora je i naknaditi, — § 31 u vezi §§ 800 i sledeći gz., da iz pravila koji bi drugom time što bi pravo svoje uživao, samo ako granice ne prekorači, štetu kakvu naneo, nije dužan ovom odgovarati, niti mu istu naknaditi, — § 806 gz. izlazi, da zloupotreba prava nije dozvoljena i da može služiti kao osnov za naknadu štete i da §§ 810 i 811 gz. u širokom tumačenju s pogledom na sve gore navedeno omogućuju građansku odgovornost sopstvenika kola zajedno sa teraocem i to prvo zbog propuštanja, — §§ 810 i 811 gz. ili zbog nehata koji zadire u zloupotrebu prava nesmetanog korišćenja motornih kola na štetu trećih lica, a drugo zbog direktne krivice.^{34) 35)}

Francuski Kasacioni sud, posle dužeg oklevanja i doktrinarnih kontroverza našao je, po pitanju koje nas interesuje, elegantno rešenje kada je 13 februara 1930 god. doneo svečanu — načelnu odluku po pitanju građanske odgovornosti sopstvenika i teraoca motornih kola za štete pričinjene trećim licima. Tumačeći jedan od šest propisa Francuskog gz., — §§ 1382—1386 o građanskoj odgovornosti, koji su svi poznati usled veoma liberalne njihove primene od strane Kasacionog suda, jer je tako omogućena široka primena i na slučajeve koje izrično ne predviđaju, Kasacioni sud je zasnovao svoju gore navedenu čuvenu odluku u sporu **Zander-Jand'heur** na pojmu odgovornosti za propuštanje dužnosti čuvanja stvari koja nam je poverena ili koja nam pripada, dakle, na primeni § 1384 od. I gz. koji govori o odgovornosti za štete nanete tuđom stvari, a ne na pojmu krivice učinioca štete prema §§ 1382 i 1383 gz. Vrhovni državni tužilac pri Kasacionom sudu g. **Pol Mater-Paul Matter** docniji prvi predsednik Kasacionog suda, priznati pravnik i član Instituta, u svojim zaključcima koji prethode diskusiji i odluci u Opštoj sednici Kasa-

34) — V **Živojin M. Perić**: O ustanovi zloupotrebe prava, **Arhiv**, sveska za mart 1939 god. i Obrazloženje §§ 1—319 Predosnove Građanskog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju, odeljak: O vršenju prava, str. 23 i sl. sa tamo navedenom literaturom. — Jedan pogled na evolucionističku pravnu školu (Glas Srpske Kraljevske Akademije LXXIV), sa tamo navedenom literaturom. — **Dr. Ninko Perić**: Teorija zloupotrebe prava i građansko zakonodavstvo, Beograd, 1912 i tamo navedena literatura. — **Dr. Mihailo Konstantinović**: Zabrana zloupotrebe prava i socijalizacija prava, **Arhiv**, sveska za april 1925. — **Milivoje Markovitch**: La Théorie de l'abus des droits en droit comparé, Preface par **Edouard Lambert**, Paris 1936.

35) — Iz oblasti tumačenja zakona, v.: **J. Spassoievitch**: Analogie et l'interprétation, contribution a l'étude des methodes en droit prive, Paris. 1911, these de doctorat; **Dr. Đorđe Tasić**: Ima li praznina u pravu, **Arhiv**, sveska za mart 1934 god.; Konstruktivna jurisprudencija u oblasti tumačenja, **Arhiv**, sveska za juni 1934 god.; Interesna jurisprudencija, **Arhiv**, sveska za septembar 1934 god. — **Dr. Adam P. Lazarević**: Teorija tumačenja zakona i sudska praksa, **Arhiv**, sveska za april 1934. — **Dr. Božidar S. Marković**: Analogija i delo Živana Spasojevića, **Arhiv**, sveska za mart 1940 god. — **Miodrag Tucaković**: Problem zakonske i pravne analogije, **Branič**, sveska za januar 1936 god.

cionog suda sastavljenoj od svih odelenja, objašnjava prezumpciju odgovornosti koja dolazi na mesto prezumpcije greške-krivice, pa prema rečima poznatog pravnika Saleja-Salleilles koji je građanskoj odgovornosti dao nov vid, zaključuje da § 1384 gz. predviđa prostu, pravičnu misao, da onaj koji nešto preduzima, treba za to svoje preduzeće da snosi i sav rizik sa tim skopčan. Prema tome, Kasacioni sud prihvata prezumpciju odgovorenosti za sopstvenika kola i osniva je na riziku vezanom za uzimanje i puštanje u promet istih kola.³⁶⁾

Ovakva odgovoronst, bez dopuna AGZ i SGZ u smislu § 1384 od. I FGZ, teško bi se konstruisala po našim građanskim zakonicima, ma da joj se osnovi nalaze i to u AGZ u §§ 285, 1295, 1324, 1331 i 1332 i u SGZ u §§ 182, 814, 815 u vezi 801 i 819. Kada bi mi bili Francuzi i kada bi na mesto šest Kasacionih sudova imali svega jedan Kasacioni sud, koji bi sudio na sličan način kao i francuski Kasacioni sud, možda bi se moglo naći rešenje s pozivom na gore označene propise. Po tome rešenju izlazila bi solidarna građanska odgovornost sopstvenika i teraoca i to prva iz pojma čuvanja stvari i riziku vezanom za to čuvanje u odnosu na oštećena treća lica, a druga iz pojma krivice učinioca.

VI

Jedan od prvih autora koji se bavio odgovornošću za rizik bio **Dr. Đorđe Tasić.**³⁷⁾

Ma da cilj naših prednjih izlaganja nije bio da se pitanjem građanske odgovornosti kako smo ga postavili bavimo teoriski, što smo učinili kada smo podneli referat za Četvrti kongres pravnika³⁸⁾, već da nađemo ili bar da predložimo praktično rešenje pitanja odgovornosti kod šteta nanetih automobilom u okviru građ. zakonika ili primenom analogije na već postojeće zakonske propise, ipak ne možemo naše poglede da zaključimo bez pozivanja na ovaj značajan rad g. Dr. Tasića. Pošto je postavio jasnu razliku između subjektivne odgovornosti, istakao i značaj ove poslednje s pogledom na poreklo i razvitak u okviru novih društvenih potreba ograničavajući domen primene pojma rizika u građanskoj odgovornosti na normalne mere, g. Dr. Tasić između ostalog izlaže: »Dokle se ranije smatralo da čovek odgovara samo u koliko je voljom (ili svešću) učestvovao, sada se smatra da čovek treba da podnosi rizik izvesnih svojih akcija. Ali, i kada se uzima da čovek odgovara za svoju volju, ne uzima se da odgovara za uzročnost kao takvu. Tako se može konstatovati da se od sviju uzroka uzima samo čovek...«³⁹⁾ »Prema tome. odgovornost je-

36) — **Louis Josserand:** Les accidents d'automobile et l'arrêt solennel du 13 fevrier 1930, u Zbirci Evolutions et actualités, str. 52 i sl. Ovaj poznati francuski pravni pisac, profesor i dekan Pravnog fakulteta u Lionu i kasacioni sudija u mnogobrojnim svojim natpisima propagirao je ideje objektivne građanske odgovornosti u okviru građanskog zakonika osnovane na pojmu rizika. Protivno gledište energično je zastupao g. **Georges Ripert:** u delima: La règle morale No. 124; — Le régime démocratique et le droit civil moderne, dok je manje isključiv bio, i ako protivan, g. **Henri Capitant** u svome napisu: La responsabilité du fait des choses inanimées d'après l'arrêt des Chambres réunies du 13 février 1930 u Dalloz hebdomadaire za 1930 (navedeno prema g. **Žosranu**).

37) — **Dr. Đorđe Tasić:** Odgovornost za rizik, **Arhiv**, sveska za april, maj, juni—juli 1925.

38) — V. primedbu pod 4.

39) — **Dr. Đorđe Tasić:** Odgovornost za rizik, **Arhiv**, sveska za maj 1925, str. 267.

dnog lica prostiraće se, u koliko je on mogao predvideti (apstraktno ili konkretno) posledice svoga dela, odnosno u koliko ih je hteo. Ali, ova će odgovornost, kao i odgovornost za rizik, biti ograničena i s obzirom na dužnosti koje imaju druga lica, bilo samo povređeno lice, bilo treća lica.«⁴⁰⁾ »Princip rizika je po svojoj prirodi jedno sretstvo za uravnotežavanje interesa među ljudima, jedan kompromis ljudi koji žive u jednoj pravnoj zajednici. Kad mi to kažemo onda mislimo na to da princip rizika ne znači samo teret za jednu stranu i samo dobit za drugu. Primeri su pokazali da tu dobija i jedna i druga straga. I može se reći da princip rizika samo sankcioniše ono, što bi ljudi sami učinili u životu, kad bi radili razumno, odn. ono što rade, i mesto da ostavi da oni regulišu odnose u tome smislu po svojoj dobroj volji, on stvara za njih jednu obavezu da tako postupaju. Ali, on može i nešto više od toga. On može, na ime, poslužiti i socijalnoj pravdi i time rešenju socijalnog pitanja.«⁴¹⁾ To je teorisko i naučno opravdanje odgovornosti za rizik, u vezi sa praktičnim razlozima, koje se bez ikakvih izmena može prihvatiti.

G. Dr. Tasić pravi razliku između načela rizika i načela zloupotrebe prava, koja se dva načela inače često brkaju. Dok načelo rizika ne predviđa naše pozitivno pravo, dotle zloupotreba prava kao određen pravni pojam figuriše u privatno-pravnim institucijama. Da li sudija bez određenog zakona može primeniti na određen slučaj načelo rizika i kad ga naše pozitivno pravo ne normira? Drugim rečima, može li sudija biti stvaralac pravne norme, t. j. istu formulisati i primeniti na određeni slučaj pozivajući se na identičnost gornja dva načela, ako nema određenog pravnog propisa koji bi se na pravni slučaj primenio? **G. Dr. Tasić** sasvim umesno odgovara »da sudija ne bi mogao da to učini, pozivajući se na identičnost ova dva načela.«⁴²⁾ Mi ne prihvatamo načelo sudije — zakonodavca i pored drugog shvatanja izraženog u Predosnovi, jer smatramo, da sudiji pripada samo pravo tumačenja zakona, ma i najšireg i najslobodnijeg a ne i pravo stvaranja zakona. To u glavnom iz razloga, što ne vidimo objektivnog kriterijuma o tome: kada nema određenog zakonskog propisa koji se putem najšire i najslobodnije analogije ne bi mogao primeniti na pojavljeni slučaj kao ni potpuno sigurnog kriterijuma kojim bi se sudija rukovodio pri iznalaženju onog pravnog pravila koje bi zakonodavac postavio da je imao da ga za pojavljeni slučaj donosi. Sudija je daleko od toga da se identifikuje sa zakonodavnim telom. On čak takav ne sme da bude. Njegovo — sudijino tako pronađeno pravilo mora biti u većoj ili manjoj meri subjektivno, dok je karakteristika zakona u tome što je objektivno pravilo i što predviđa objektivnu pravnu situaciju bez obzira na eventualne konkretne slučajeve koji se mogu pojaviti i na koje će sudija primeniti to objektivno pravilo — zakon.

Ali, kad isključimo pojam sudije — zakonodavca, možemo mirne duše priznati sudiji pravo, da na pojavljeni slučaj primeni postojeći zakon onako kako on to smatra za shodno. Zakon je i građanski zakonik i zakon o naknadi štete povređenima u železničkim udesima. Ako sudija ne

40) — *Ibid.*: str. 267—268.

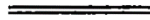
41) — *Ibid.*: str. 269—270.

42) — *Ibid.*: *Arhiv*, sveska za juni—juli 1925, str. 379.

može za određeni slučaj da pronade pravilo u građ. zakoniku, neka ga traži u drugim zakonima i neka ih kao takve primeni na konkretan slučaj. Tu smo u domenu ne stvaranja novog pravila već analogije, široke, liberalne primene zakona istine, ali primene postojećeg zakona. Ne stvara se dakle ništa novo, već se ono što već postoji putem analogije primenjuje na postojeći slučaj.

Zakon izrično ne predviđa i ne normira pravne situacije nastale usled rizika kome su građani i njihove stvari izloženi faktom postojanja jedne opasne sprave — motornih kola. I sledstveno tome, ne možemo nikome zabraniti da drži i koristi ovo opasno prevozno sredstvo iz razloga, što nije dovoljno da je to sredstvo opasno po građane i njihove stvari pa da se njegovo držanje i upotreba zabrane. U protivnom, stao bi ceo kulturni napredak, čovečanstvo ne bi moglo koristiti nove tehničke pronalaskes koji služe njegovom usavršavanju (a na žalost često i njegovom uništavanju, kada se okrenu na zlo a ne na dobro čovečanstva). Ali, svako pravo povlači i dužnosti. Onaj koji svoje pravo koristi »mora i breme s njim skopčano nositi«, — § 24 građ. zak., pa sledstveno tome, kad drugome štetu pričini, mora je i naknaditi, — § 31 građ. zak. Dovedeno u vezu sa §§ 800 i sl. a naročito § 806 građ. zak. iz koga izlazi argumentom a contrario, da zloupotreba prava nije dozvoljena, pojam prava i njegovo korišćenje nije nešto neograničeno, apsolutno, već je uslovljeno — ograničeno tuđim pravom, koje ne treba da bude povređeno time što se neko drugo pravo koristi. Ali, zar u krajnjoj analizi, ne dopuštajući ipak primenu pojma rizika u pravu kao pozitivno pravilo, ne bi svako pravo i njegovo korišćenje sadržavalo u sebi rizik da se ne zloupotrebi? Rizik za korisnika prava nije naravno osnov za naknadu ako se ono zloupotrebi prema trećem licu. Rizik vezan za pojam upotrebe prava nije zakonski osnov za naknadu povređenog od pričinioća povrede, ma da korisnik jednog prava rizikuje uvek da ga zloupotrebi usled krivice, greške, nehata, nebreženja, propuštanja i td. i da time povredi pravo treće osobe. Povređeni će, u krajnjoj liniji, dobiti naknadu od pričinioća štete zato što je ovaj zloupotrebio svoje pravo na štetu ovoga. Sve, dakle, dok jedno lice koristi svoje pravo u granicama zakona (na pr. tera propisno automobil), neće odgovarati zato što rizikuje da upotreba toga prava (teranje automobila) pričinj štetu trećim osobama, niti će treće osobe na pojmu rizika osnivati svoje pravo na naknadu štete, kada im ista nije pričinjena. Ali, čim nastane povreda, dakle, čim nastane sukob nesmetanog korišćenja prava u odnosu na pravo trećih lica da snose štete od korišćenja jednog prava — držanja i teranja automobila, postoji zloupotreba prava koja može da služi povređenim pojedincima kao osnov za naknadu štete i to kako od njenog direktnog pričinioća, tako i onog koji je tvorac štete kao sopstvenik opasnog prevoznog sredstva upotrebljenog van redovnog i zakonom dozvoljenog korišćenja. Sopstvenik automobila — korisnik jednog prava, izložen je riziku — koji sam po sebi nije kažnjiv — da pričinj štetu drugome kada zloupotrebi svoje pravo. Rizik nije osnov za naknadu, već prekoračenje slobodne, zakonske upotrebe određenog prava kojim je povodom šteta pričinjena. Ali, rizik je uvek skopčan sa pojmom korišćenja prava i služi kao regulator zakonskog korišćenja istog prava. Kada ne bi bilo osećaja rizika kod onih koji jedno pravo koriste, bilo bi mnogo češćih zloupotreba prava. S toga, ma da zakonodavac ne osniva naknadu

štete na pojmu rizika, već na pojmu zloupotrebe prava u našem slučaju. ipak rizik treba da ostane regulator ili opomena onima koji kakvo pravo koriste. Tako pojam rizika korisno saraduje na održanju privatno-pravnog poretka, a u krajnjoj liniji utiče da se pravo prilikom korišćenja što manje i ređe zloupotrebljava.

5

ПРЕГЛЕД ДОПУЊЕНИХ НАСЛОВА У ДИГИТАЛНОЈ БИБЛИОТЕЦИ

1. ДРЖАВНЕ ФИНАНСИЈЕ И НОВЧАНА РЕФОРМА
Др Богдан С. Марковић
Београд: Време, 1926.
2. О ПРИЈАТНОСТИ И НЕПРИЈАТНОСТИ ЕКОНОМСКОГ РАДА
Божидар А. Кузмановић
Београд: Универзитет у Београду: Правни факултет, 1940.
3. ЗБИРКА УРЕДАБА, ПРАВИЛНИКА, ОДЛУКА И УПУТСТВА
О СУЗБИЈАЊУ СКУПОЋЕ, КОНТРОЛИ ЦЕНА И ИСХРАНИ
Милинко Митраковић; Драго Жерве
Београд: Штампарија Драг. Поповића, 1940.
4. УРЕДБА О ВИШОЈ ИСЛАМСКОЈ ШЕРИЈАТСКО-ТЕОЛОШКОЈ
ШКОЛИ У САРАЈЕВУ
Београд: Државна штампарија Краљевине Југославије, 1937.
5. ХРИШЋАНСКО ДЕЛО
Скопље: „Немања” Задужбинска штампарија Вардарске Бановине,
1938.
6. ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРАВА (ЗА ПОТРЕБЕ СЛУШАЛАЦА
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ)
Љубиша Љ. Јенко
Београд: Штампарија „Привредник”, 1937.
7. ЗАКОН О ЖАНДАРМЕРИЈИ СА ЗАКОНСКИМ ТЕКСТОВИМА
ЗАКОНА О ЧИНОВНИЦИМА И ЗАКОНА О УСТРОЈСТВУ
ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ И ДРУГИХ ЗАКОНА
Константин В. Саватијевић
Београд: Свесловенска књижара М. Ј. Стефановића и Друга, 1931.
8. ЗАКОН О РАДЊАМА (З. О. Р.)
Београд: Државна штампарија Краљевине Југославије, 1931.
9. ИСТОРИЈА ГРАЂЕЊА ЖЕЛЕЗНИЦА И ЖЕЛЕЗНИЧКА
ПОЛИТИКА КОД НАС (1850–1935)
Петар Миленковић
Београд: Орао, 1936.

10. ДНЕВНИК СА ПУТА ИЗ ЦАРИГРАДА У ПОЉСКУ
(1762 ГОДИНЕ)
Руђер Јосиф Бошковић
Београд: Рајковић, 1937.
11. ЗБИРКЕ УМЕТНИЧКИХ РАДОВА: КЊИГА I:
ВАЈАРСКИ РАДОВИ АКАДЕМИКА ЂОРЂА ЈОВАНОВИЋА
Београд: Српска краљевска академија, 1933.
12. АМСТЕРДАМ АНКРА
Др Анка Гођевац
Београд: Издавачка књижара Геца Кон, 1937.
13. ФИНАНСИЈСКИ ЗАКОН ЗА 1932–1933 ГОДИНУ
Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1932.
14. ЗАКОН О ДРЖАВНОМ СУДУ ЗА ЗАШТИТУ ДРЖАВЕ
Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1931.
15. ПРАВИЛНИК О РАЧУНОВОДНОЈ СЛУЖБИ
ПРИВРЕДНИХ ГРАНА КАЗНЕНИХ И СЛИЧНИХ ЗАВОДА
Б. м: б. и., 1935.
16. ЗАКОН О ЈАВНИМ СКЛАДИШТИМА
Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1931.
17. ЗАКОН О ПРИВИЛЕГОВАНОЈ АГРАРНОЈ БАНЦИ
Београд: Штампарско издавачко предузеће Време а. д., 1931.
18. ЗАКОН О НАСЕЉАВАЊУ ЈУЖНИХ КРАЈЕВА
Војислав Маговчевић
Београд: „Планета”, 1931.

6

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. РЕКА
Лаура Виноградова
Кикинда: Партизанска књига, 2025.
2. ПОСЛЕДЊИ ТАНГО У БЕОГРАДУ
Срба Игњатовић
Младеновац: Друштво за афирмацију културе; Пресинг, 2025.
3. У 3.10 ЗА КОВИН
Стевица Шепра Михајлов
Кикинда: Партизанска књига, 2025.
4. ЖИВОТ: УПУТСТВО ЗА УПОТРЕБУ
Жорж Перек
Београд: Plato Books, 2025.
5. POWERSHELL ZA ADMINISTRATORE:
AUTOMATIZACIJA POSLOVA NA LAK NAČIN
Адам Бертрам
Београд: Микро књига, 2021.
6. СИНГУЛАРНОСТИ
Џон Банвил
Кикинда: Партизанска књига, 2024.
7. ТРАУМА, ИСТИНА И ПРАВДА:
КАКО ОСОБЕ КОЈЕ СУ ПРЕЖИВЕЛЕ ТРАУМУ
ЗАМИШЉАЈУ ПРАВДУ?
Џудит Л. Херман
Нови Сад: Психополис институт, 2024.
8. ЛЕОН МОРЕН, СВЕШТЕНИК
Беатрикс Бек
Београд: Штрик, 2025.
9. БЕЛИНА
Јун Фосе
Београд: Трећи Трг; Сребрно дрво, 2024.

10. МИ НЕ ЖИВИМО МИ СМО ЖИВОТ
Иво Андрић
Београд: Vukotić media, 2025.
11. ПОЛИТИЧКЕ ИДЕЈЕ МЛАДЕ БОСНЕ
Милош Војиновић
Београд: Vukotić media, 2024.
12. ДОБРО РАЗМИСЛИ
Харлан Кобен
Београд: Лагуна, 2024.
13. ЦРНА НОЋ НАДА МНОМ И ЗВЕЗДАНО НЕБО У МЕНИ
Иван Токин
Београд: Лагуна, 2025.
14. КОСТАНЦА
Рејчел Блекмор
Београд: Лагуна, 2024.
15. МАЈЧИНСТВО
Шила Хети
Београд: Лагуна, 2025.
16. МИЛЕНА & ДРУГЕ ДРУШТВЕНЕ РЕФОРМЕ
Оља Кнежевић
Београд: Лагуна, 2025.
17. КАО БИСЕР У ОКЕАНУ
Сара Ларк
Београд: Лагуна, 2025.
18. КАД ЗВОНА ЗАНЕМЕ
Влада Арсић
Београд: Лагуна, 2025.

19. OTKRIJTE SKRIVENA BLAGA MICROSOFT EXCELA:
UNAPREDITE SVOJE ZNANJE O EXCELU POMOĆU STRUČNIH
SAVETA, TEHNIKA AUTOMATIZACIJE I ZANEMARENIH
FUNKCIJA
Дејвид Рингстром
Београд: Компјутер библиотека, 2022.
20. CHATGPT: I PRILAGOĐENI GPT MODELI
Михаило Зоин
Београд: Компјутер библиотека, 2024.
21. BASH SHELL SKRIPTOVANJE ZA TESTIRANJE
NEPROBOJNOSTI: OVLADAЈTE VEŠTINOM KORIŠĆENJA
KOMANDNE LINIJE I UNAPREDITE SVOJE METODE
TESTIRANJA NEPROBOJNOSTI
Стив Кембел
Београд: Компјутер библиотека, 2025.
22. РАЧУНАРСТВО У ОБЛАКУ:
КОНЦЕПТИ, ТЕХНОЛОГИЈА, БЕЗБЕДНОСТ И АРХИТЕКТУРА
Томас Ерл; Ерик Барсело Монрој
Београд: Компјутер библиотека, 2024.
23. KALI LINUX: DIGITALNA FORENZIKA
Шива В. Н. Парасрам
Београд: Компјутер библиотека, 2024.
24. MODERNE DEVOPS PRAKSE: IMPLEMENTACIЈA,
OBEZBEĐIVANJE I UPRAVLJANJE APLIKACIJAMA
U JAVNOM OBLAKU POMOĆU NAJSAVREMENIЈIH ALATA
Гаурав Агарвал
Београд: Компјутер библиотека, 2024.

25. ИЗГРАДЊА АГЕНТНИХ СИСТЕМА ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ: КРЕИРАЊЕ ИНТЕЛИГЕНТНИХ, АУТОНОМНИХ АГЕНАТА ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ СПОСОБНИХ ДА РАЗМИШЉАЈУ, ПЛАНИРАЈУ И ДА СЕ ПРИЛАГОЂАВАЈУ
Анђанава Бисвас; Врик Талукдар
Београд: Компјутер библиотека, 2025.
26. POWERSHELL: ПРАКТИЧНА АУТОМАТИЗАЦИЈА
Метју Дауст
Београд: Компјутер библиотека, 2025.
27. ШТА ЈЕ ВРЕМЕ?
Трулс Вилер
Лозница: Карпос, 2025.
28. ГРЦИ И СТРАНЦИ:
АНТИЧКИ НАРОДИ У ОЧИМА СТАРИХ ГРКА
Албрехт Диле
Лозница: Карпос, 2025.
29. ЖИВО СРЕДЊОВЕКОВЉЕ:
ОД РУКОПИСНИХ КЊИГА ДО ПОКРЕТНИХ СЛИКА
Ирена Шпадијер
Лозница: Карпос, 2025.
30. ВАСПИТАЊЕ ЗА ЗРЕЛОСТ:
ПРЕДАВАЊА И РАЗГОВОРИ СА ХЕЛМУТОМ БЕКЕРОМ
1959–1969.
Теодор Адорно
Лозница: Карпос, 2025.

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

1. Ненад Цекић: **УТИЛИТАРИЗАМ И БЕНТАМОВА ФИЛОЗОФИЈА МОРАЛА** / Нови Сад: Академска књига, 2019.

Преузето са сајта:

<https://akademskaknjiga.com/katalog/utilitarizam-i-bentamova-filozofija-morala>

Џереми Бентам је оснивач и утемељитељ утилитаризма који је данас вероватно најраспрострањенија етичка теорија.

Монографија Ненада Цекића *Утилитаризам и Бентова филозофија морала* даје исцрпну експозицију специфичности Бентова утилитаризма, али излаже и основе тог учења као нормативно-етичке теорије. У пет поглавља књиге изнети су и детаљно разјашњени кључни појмови како *класичног*, тако и *савременог* утилитаризма. Посебна пажња посвећена је Бентовој визији *квантитативног* утилитаризма. У засебном поглављу изложене су и класичне замерке његовој теорији. Ово је прва студија о Бентовом утилитаризму на српском језику.

Др Јован Бабић

2. Имануел Кант: **КРИТИКА ЧИСТОГ УМА** / Београд: Дерета, 2019.

Преузето са сајта:

<https://dereta.rs/p/8749/Kritika-cistoga-uma>

У једноме роду свога сазнања људски ум има чудну судбину: што га узнемирују питања о која не може да се оглуши, јер му их поставља сама природа ума, али која он ипак не може да реши, јер она премашају сваку моћ људскога ума.

Имануел Кант рођен је 1724. године и припада зачетницима модерне филозофије.

У филозофији са њиме почиње нови период – немачка класична филозофија (или немачки класични идеализам). Кантова најпознатија дела су три критике: *Критика чистог ума*, *Критика практичног ума* и *Критика моћи суђења*. Овим трима критикама припадају и три основна, једноставна питања филозофије: *Шта могу да знам? Шта треба да чиним? Чему могу да се надам?*

Кант увек наглашава да права на мишљење нису довољна, него да се она морају искористити, стварајући нове теорије и нове хипотезе које ће ширити наше хоризонте. Постављајући универзалне норме које су прихватљиве правимо могућност да искажемо своје различитости.

Критика чистог ума објављена је 1781. године и изазвала је велику пажњу у филозофским круговима, њена вредност остала је неоспорна и до данас.

Међутим, ако једна теорија има у себи животне снаге, то ће ипак дејство и противдејство који јој у почетку грозе великом опасношћу послужити с временом само томе да се изглачају њене неравнине, и да јој се у кратком времену прибави и потребна елеганција, ако се њоме буду бавили људи непристрасни, људи од увиђавности и истинске популарности.

3. Намик Кабил: ***AMARCORD*** / Нови Сад: Академска књига 2025.

Преузето са сајта:

<https://akademskaknjiga.com/katalog/amarcord>

Teško je zamisliti roman kojem bi pristajalo da ponese veliki Felinijev naslov. A roman Namika Kabila mogao se zvati jedino tako: *Amarcord*. Netko će reći da je to *Amarcord* s ironičnim odmakom, ali ovaj čitatelj misli da nije. Kao i onaj prvi, i ovaj je *Amarcord* snažna i sveprožimajuća apologija sjećanja. U Kabilovom slučaju: sjećanja na egzil i na ono što je bilo prije. Nisam u mome jeziku pročitao ljepšu izbjegličku knjigu.

Njena ljepota je u jednostavnosti, kakvu u Namika Kabila poznajemo i odranije, iz scenarija za Žaličin film *Kod amidže Idriza*. On savršeno vlada detaljem, riječima koje je napisao, ali i onima koje je prešutio, čime stvara takvu čaroliju priče da će se istoj rečenici jedan smijati, dok će drugi plakati. I obojica će biti u pravu.

Miljenko Jergović

4. Зоран Стојиљковић: **ПОЛИТИЧКИ БУКВАР: ШТА БИ ТРЕБАЛО ЗНАТИ О ПОЛИТИЦИ** / Београд: Clio; Факултет политичких наука

Преузето са сајта:

https://clio.rs/proizvodi/agora/politicki-bukvar-sta-bi-trebalo-znati-o-politici_294576

Политички буквар поуздан је водич кроз политичку писменост. Објашњава основне појмове и садржи оно што бисмо заиста морали знати о политици као знању и умећу регулисања конфликта и усмеравања друштвеног развоја. У пет поглавља књиге анализирају се процеси који чине оквир за разумевање политике, као и политичке институције, темељне друштвене вредности, грађански активизам, избори и њихови актери.

Стојиљковић повезује политичку теорију са свакодневним животом и актуелним догађајима уз уверење да се политичка писменост најбоље развија уз конкретне примере попут грађанских и студентских протеста у Србији почев од деведесетих година. Осмишљен као водич за *трансформацију поданика у усправне грађане*, овај приручник подсећа на важност демократије и владавине права – режима у којима нико није изнад и изван утврђених правила понашања.

Као и сваки буквар, и овај политички буквар писан је са намером да поучи или подсети на основне појмове на релативно једноставан и забаван начин и тако допринесе даљем демократском учењу, тренингу и пракси.

5. Зоран Јелинек: **МОДИЉАНИЈЕВА КОБ** / Београд: Дерета, 2025.

Преузето са сајта:

<https://www.dereta.rs/p/14005/Modiljanijeva-kob>

Роман-лабиринт о гордосту, мафији, елитном криминалу и владарима из сенке.

Трилер *Модиљанијева коб* Зорана Јелинека узбудљива је сага у којој се непрестано помера читаочев хоризонт очекивања... Непосредно пред Други светски рат, из Народног музеја у Београду склоњене су слике Тицијана, Тинторета, Карпача и Модилјанија. Касније су враћене тадашњим властима СФР Југославије, све осим *Девојке с плавим очима* Амадеа Модилјанија, посебне слике која је на полеђини имала утиснут код од шест двоцифрених бројева и три мрље избледеле крви.

Шездесетих година прошлог века, прича води главну јунакињу Лауру из Опатије у Хрватској у варош на Морави, а на позив пријатеља Контија који у варошици има атеље. Том приликом она покушава да пронађе слику у вароши.

На њено запрепашћење налази је управо у атељеу, али у том тренутку још не схвата да је у питању копија. Очитавајући код слике, Лаура открива највећу мистерију свог живота – наиме, схвата да су у питању датуми рођења свих који су били у контакту са сликом, а који су мистериозно изгубили живот, као и да је број 30 њена година рођења, те да је она следећа жртва...

6. Франческа Ђаноне: **ПОШТАРКА** / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта:

<https://laguna.rs/proizvodi/knjige/postarka/>

У јуну 1934. на главном тргу италијанског сеоцета зауставља се аутобус. Из њега излази један пар: он, Карло, син југа, срећан што се вратио кући; она, Ана, његова лепа жена, тужна и забринута – какав је живот очекује у тој непознатој земљи?

Ана постаје *странкиња*, она која је дошла са севера, она која је другачија, која не иде у цркву и увек говори оно што мисли. Поносна и непокорна, она се никада неће повиновати неписаним правилима која спутавају жене југа. Успеће у томе и захваљујући љубави према мужу – љубави чија ће снага постати болно јасна Карловом старијем брату Антонију, који се заљубио у Ану чим ју је видео.

А онда Ана чини нешто револуционарно: пријављује се на конкурс поште и постаје прва поштарка у Лицанелу. Та вест изазива негодовање међу женама и подсмех међу мушкарцима. Током више од двадесет година Ана ће бити невидљива нит која повезује становнике села. Прво пешке, а потом на бициклу, достављаће писма младића са фронта, разгледнице емиграната и поруке тајних љубавника.

Анина прича говори о жени која је желела да живи неспутаним животом. То је и прича о два нераздвојна брата, осуђена да воле исту жену.

Франческа Ђаноне нам је подарила велики историјски и развојни роман у којем се преплићу зрелост и мудрост, поручујући да један фрагмент живота садржи читав космос у себи, али и утиче на њега.

Donna

Ауторка је с упорношћу и нежношћу саставила мозаик од крхотина једног живота, пролазећи кроз тридесет година личног и историјског сећања.

La Repubblica

Поштарка поседује снажну душу, од оних које красе мало познате приче преживеле из прошлости.

La Stampa

7. Ана Атанасковић: **ПРЕСТОНИЦЕ: РОМАНЕСКНИ ВОДИЧ КРОЗ СРБИЈУ** / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта:

<https://laguna.rs/proizvodi/knjige/prestonice/>

Сентиментално путовање кроз време и простор српских престоница од Београда, Крушевца, Смедерева, преко Сремских Карловаца, Крагујевца, Дебрца до Ниша и Призрена.

Градове не чине само зграде и улице; они су бића која памте наше недоумице, каменове спотицања, радости и незаборавне тренутке. Кроз Анин отворени поглед и њено духовно повезивање са местима где се историја прелама са свакодневицом, схватићемо да их и сами надограђујемо сваким својим кораком, мишљу и сећањем. Две главне јунакиње овог дела, Србија и сама ауторка, позивају нас да послушамо гласове предака, да се сетимо историје, да препознамо сопствене сенке, а можда пронађемо и значајне путоказе.

Ана Атанасковић нас у форми путописа и аутобиографских сећања одводи у српске престонице. Књига открива тајне Анине успешне списатељске радионице и изворе инспирације за њене сторије о херојима и хероинама наше прошлости. О свему о чему пише, Ана пише из срца, љубави, из дубоке емотивности.

Миљисав Савић

Дирљива, животна, необична књига обојена сетом, али и чежњом. Ана нас наводи да застанемо, погледамо уназад, потом продужимо даље. Где год да се нађемо, пронаћи ћемо трагове времена вредне да се на њих осврнемо. Ово је путопис љубави, књига са којом ћете прошетати Србијом и осетити различите дамаре којима је живела кроз векове.

Јасенка Лаловић

Колико људи *болује* када их живот пресади из града у град? Шта чине са успоменама, акцентима, навикама, има ли у новом граду места за њих или их морају одбацити и заувек заборавити? Много питања, али на крају сва

стану у једно. Да ли градови чине људе или људи чине градове? Ова књига прониче у те тајне.

Бојан Љубеновић

8. Јурица Павичић: **УСТА ПУНА МОРА** / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта:

<https://laguna.rs/proizvodi/knjige/usta-puna-mora/>

Море је избацило тело. Истина би могла да избаци још мртвих.

Недалеко од Трогира море је избацило на обалу тело непознатог мушкарца – испијено лице с дугом косом, без докумената. Нико претходних дана није пријавио нестанак. За бившег новинара Горана Најева то је тек вест из црне хронике... док му се не јави Маја, његова стара љубав. Она тврди да зна ко је мртав: мушкарац с надимком Босна, ратни саборац њеног брата Рока. Роко је двадесет година раније пронађен обешен у маслињаку, а полиција је случај затворила као самоубиство. Маја је, међутим, сигурна: смрт Босне повезана је са смрћу њеног брата, и обојица су убијени.

Најев креће у потрагу за идентитетом утопљеника, али оно што почиње као услуга старој љубави убрзо га увлачи у мрачну мрежу војних тајни, неразјашњених злочина и људи спремних да закопају истину по сваку цену. Од пуне обале у близини Трогира, преко босанских гудура, па натраг у Далмацију све до величанственог винограда на Шолти, Најев улази све дубље у причу која га може коштати живота. Јер иза сваке приче крије се она коју нико не сме да исприча: прича о заташканом злочину почињеном током акције *Олуја*.

Нови роман Јурице Павичића *Уста пуна мора* експлозиван је медитерански трилер у којем потрага за убицом отвара свет прећутаних ратних траума и корумпиране садашњице, роман у којем таласи не избацују само тела, већ и најмрачније истине закопане деценијама. Савршено за љубитеље узбудљивих мистерија, неочекиваних обрта и атмосфере која мирише на со и опасност.

9. Вук Драшковић: **РУСКИ КОНЗУЛ** / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта:

<https://laguna.rs/proizvodi/knjige/ruski-konzul/>

Најлепши и најтужнији роман о Косову.

При одређеном положају и односу звезда, све се и овде, на Земљи, мора поновити. Јула 1879. и маја 1970. године, исто је било растојање од Влашића до Сјеверњаче и од Великих кола до Марса и Јупитера. Зато је у мају 1970. Иван Степанович Јастребов, то јест ја, опет постављен за царског конзула у Призрену. Не баш у Призрену, већ овде у Ђаковици, али раздаљина је мала и без значаја... Смрт је привид, она не постоји. Будућност је у прошлости и прошлост у будућности: све се врти у кругу који више силе котрљају небесима. И кад се, у томе котрљању и тумбању времена, понове негдашње прилике, опет ће се стоичар повезивати са епикурејцем и убијати Цезара, опет ће онај пустолов пуцати у Пушкина, опет ће Русија бити Русија и православна, опет ће... Опет ће Срби ослободити Косово!

Збиља: шта је мени Косово? Ево ме у Никишићу, у женином стану, живим од женине плате, буљим у рушевине куле у којој су, некад, потурчени и бијесни Мушовићи беговали. Све је туђе око мене. Немам ни свог стана, ни свог станишта, ни посла, ни свог завичаја. Село Југовићи, гдје сам рођен, од рођења мога не постоји. У село Османовиће, гдје сам одрастао, више свраћати не смијем. Ја сам њих, поручују ми Османовићи, моји Османовићи, на Косову осрамотио. Не знам гдје ми је мајка Љубица сахрањена, а не могу обићи ни гроб помајке Рабије, јер сам злочинац, издајник. Све сам, због Косова, изгубио! Родитеље, дјетињство, гробља, чак и своје занимање. Због Косова сам пострадао на Косову и прогнан са Косова. Због Косова сам изгубио и Косово!

10. Петер Хандке: **УНУТРАШЊИ СВЕТ СПОЉАШЊЕГ СВЕТА**
УНУТРАШЊЕГ СВЕТА / Београд: Лагуна, 2025.

Преузето са сајта:

<https://laguna.rs/proizvodi/knjige/unutrasnji-svet-spoljasnjeg-sveta-unutrasnjeg-sveta/>

Нобелова награда за књижевност 2019. године.

Објављена 1969, ова збирка Петера Хандкеа, нобеловца и једног од најпровокативнијих писаца нашег времена, доноси текстове који нису ни налик ономе што се до тада подразумевало под поезијом: састав фудбалског тима, информације о реду вожње, набрајања клишеа и свакодневних фраза – све оно што чини нашу свакодневицу, а што Хандке преображава у књижевност. Тиме показује да уметност не настаје у *узвишеном језику*, већ у самој свести о језику, у помаку којим обично постаје необично.

Хандкеова књига је истовремено провокација и озбиљна медитација о самом језику – у којем, попут Мебијусове траке, унутрашње и спољашње престају да се разликују: спољашњи свет опажамо и описујемо језиком, а тај исти језик обликује нашу свест. Иза ове Хандкеове субверзивне језичке игре израња озбиљно питање: Да ли су наше мисли заиста наше или се изражавамо *туђим* реченицама, готовим обрасцима које несвесно понављамо?

Збирка је по објављивању изазвала скандал и одушевљење у исто време – и управо су ове подељене реакције имале очекиван резултат: књига је постала бестселер, а данас се сматра култним делом које је заувек проширило појам онога што књижевност може бити.

Године 1998, док се над Југославијом надвијала претња бомбардовања, Петер Хандке је био један од ретких страних гостију Смедеревске песничке јесени и лауреат *Златног кључа града*. Том приликом објављено је прво српско издање његове збирке *Унутрашњи свет спољашњег света унутрашњег света*, у избору и преводу Златка Красног. Ново издање доноси целовит превод са немачког језика, допуњен песмама које су изостављене у првом издању, сада у препеву Јана Красног.

7

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ
ЗА МАРТ 2026. ГОДИНЕ**

1. МУЗЕЈ НЕВИНОСТИ
Орхан Памук
Београд: Геопоетика издаваштво, 2016.
2. ОТАЦ
Бојан Љубеновић
Београд: Лагуна, 2025.
3. ДОБРО РАЗМИСЛИ
Харлан Кобен
Београд: Лагуна, 2024.
4. ЛАЈК
Срђан Драгојевић
Београд: Лагуна, 2025.
5. ЛИМЕНИ ЛИЈЕС ЗА ЗАЈМОВИЋ ЗЕЈНУ
Мухарем Баздуљ
Београд: Космос издаваштво; Подгорица: Нова књига, 2025.
6. УМЕТНОСТ СОЦИЈАЛНЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ
Хенрик Фексевс
Београд: Вулкан издаваштво, 2025.
7. POWERSHELL: ПРАКТИЧНА АУТОМАТИЗАЦИЈА
Метју Дауст
Београд: Компјутер библиотека, 2023.
8. ТОНИ
Румена Бужаровска
Београд: ВООКА, 2025.
9. БОБ ДИЛАН: ПОЕТИКА ОДМЕТНИШТВА
Зоран Пауновић
Београд: Слио, 2025.
10. КРИТИКА МОЋИ СУЂЕЊА
Имануел Кант
Београд: Дерета, 2024.

РЕДАКЦИЈА

Главни и одговорни уредник: Јелена Катана, начелник Одељења
jelena.katana@uzzpro.gov.rs

Технички уредник: Јелена Васиљевић

Сарадници: Смиљана Павков
Лепосава Милановић
Гордан Горуновић
Дејан Станојловић
Радмила Тубин Михајловић
Оливера Кнежевић
Светлана Вулић Стојсављевић

Лектура: Јелена Васиљевић

Коректура: Иван Комаров

Компјутерска обрада:

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

Техничка подршка:

Радинка Мићовић

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

Београд, Немањина 22–26